

SFO og dagtilbud: Pris og kvalitet 2015

- Fritidspædagogikken under pres

SFO og Dagtilbud – pris og kvalitet 2015

Undersøgelsen er udført af seniorkonsulent Niels Glavind, Bureau 2000.

Seniorkonsulent Susanne Pade og konsulent Benedikte Ask Skotte har medvirket ved undersøgelsen.

Undersøgelsen er udført på bestilling af
FOA – Fag og Arbejde

Henvendelser:

FOA – Fag og Arbejde
Stauings Plads 1-3
1790 København V
Tlf.: 46 97 26 26

Henvendelser vedr. undersøgelsens tekniske indhold til:

Bureau 2000 – Analyse og forskning
Skråplanet 29
3500 Værløse
Tlf.: 44 66 22 64. www.bureau2000.dk
Copyright: Bureau 2000
ISBN: 87-90771-55-3

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse.....	3
Forord	5
1. Hovedtendenser i forældrebetaling og udvikling. Fritidsinstitutioner under pres	7
1.1. Forældrebetalingen 2015	7
1.2. Rammer og tilbud for skolebørn	8
2. Nærmere om forældrebetaling i 2015.....	12
2.1. Takstudviklingen i institutioner for børn i dagpleje/vuggestue	12
2.2. Takstudviklingen i institutioner for børn i børnehavealderen	13
2.3. Forældrebetalingen i SFO og fritidshjem 2015	15
2.4. Den samlede takstudvikling.....	16
2.5. Hvad skal der tjenes til børnepasningen?.....	16
3. Nærmere om hverdag og aktiviteter på SFO- og fritidshjemsområdet.....	18
3.1. Rammer for SFO og fritidshjem	18
3.2. Åbningstider	19
3.3. Aktiviteter	21
3.4. Konsekvenserne af den længere skoledag.....	25
3.5. Lokaler	31
3.6. Personaleforhold	32
3.6. Hjørringordningen	37
3.7. Efterspørgslen efter fritidsinstitutioner	38
4. Udviklingstendenser på dagtilbudsområdet.....	40
4.1. Udviklingen i aldersgrænser	40
4.2. Udviklingen i ledelsesstrukturen	43
Bilag 1.....	44

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Forord

Går vi 30-40 år tilbage blev fritidshjemmene betragtet som et væsentligt forebyggende tilbud, især til børn, hvis forældre ikke havde det store overskud. Derfor skulle forældrene i fritidshjem betale en lavere andel af driften end forældre til småbørn. For prisen skulle ikke få forældre med små midler til at lade børnene være "nøglebørn", som det hed i datidens jargon. Det er heller ikke mere end godt 20 år siden, at fritidspædagogerne havde deres egne seminarier, hvor traditionen for fritidspædagogik og socialt arbejde blev videreudviklet.

Så fik vi skolefritidsordningerne uden loft over forældrebetalingen, og i dag udgør forældrenes betaling typisk omkring halvdelen af driftsudgifterne eller mere. Alligevel har langt de fleste forældre hidtil valgt at betale for udgiften til SFO. For forældrene ved jo godt, at det ofte er i SFO'en børnenes venskaber udvikles.

Med skolereformen og den længere skoledag, synes tendensen nu at vende. Det viser denne undersøgelse. Trods svagt faldende takster, melder mange forældrene børnene ud. For hvorfor betale ca. 1600 kr. hver måned for at få trætte børn passet et par timer efter skoletid, når de kan hvile ørerne hjemme?

Vi må frygte, at det på ny er de socialt svage, der bliver "nøglebørn".

Heldigvis vidner rapportens mange udsagn også om, at det pædagogiske personale i mange skolefritidsordninger og fritidshjem holder fanen højt og søger at fastholde så meget som muligt af en meningsfuld fritidspædagogik. I en tid, hvor fritidspædagogikken synes "glemt" på Christiansborg har det pædagogiske personale i institutionerne brug for al den opbakning og opmærksom, vi kan give dem.

Jakob Sølvhøj

Formand – Pædagogisk Sektor, FOA

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

1. Hovedtendenser i forældrebetaling og udvikling. Fritidsinstitutioner under pres

Skolereformen indebærer som bekendt, at børnene – ikke mindst i de yngste klasser – er længere tid i skole end tidligere. Det betyder selvsagt, at børnene alt andet lige er kortere tid i SFO og fritidshjem. Og det har igen betydning for følgende forhold:

- Forældrebetalingen i SFO/fritidshjem
- Det pædagogiske indhold i fritidsinstitutionerne
- Forældrenes brug af SFO/fritidshjem.

Nærværende undersøgelse søger at belyse disse tre forhold. Det sker på baggrund af en rundspørge til alle landets kommuner, en repræsentativ spørgeskemaundersøgelse til SFO/fritidshjem og kvalitative data fra udvalgte kommuner om efterspørgslen efter SFO.

I dette afsnit sættes takster, efterspørgsel og SFO'ernes rammer i forhold til hinanden. I afsnit 3 gennemgås SFO'ernes hverdag nærmere.

Sidst i afsnittet ses på udviklingen af takster mv. på småbørnsområdet.

1.1. Forældrebetalingen 2015

Tabel 1.1. viser udviklingen i gennemsnitstakster fra januar 2014 til januar 2015 på landsplan.

Tabel 1.1. Udviklingen i gennemsnitstakster 2014 og 2015 i SFO og fritidshjem omregnet til 12 mdr. betaling

	2012 kr. mdl. i 12 mdr.	2013 kr. mdl. i 12 mdr.	Antal kommuner med dette tilbud 2015	Takstudvikling 2014-2015 i pct.
Fritidshjem/ fritidshjemsgrupper	1088	994	9	-8,6
SFO fuld tid	1616	1441	96	-10,8
SFO eftermiddag	1492	1329	96	-10,9
Skolebørn samlet	1516	1338	98	-11,7
Pris- og lønudvikling beregnet ud fra KL's skøn				2,0

Tager man pris- og lønudviklingen i betragtning, er forældrebetalingen for skolebørn faldet med ca. 13 pct. i faste priser.

Tabel 1.2. viser, hvordan udviklingen i forældrebetaling har været for daginstitutioner og dagpleje.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Table 1.2. Udviklingen i gennemsnitstakster 2014-2015 i dagtilbud for småbørn

	Dagpleje	Vuggestuepladser uden kost	Vuggestueplads er med kost	Børnehaveplads uden kost	Børnehaveplads med kost.
Gennemsnit 2014 kr. mdl. i 12 mdr.	2389	2781	3219	1592	2094
Gennemsnit 2015 kr. mdl. i 12 mdr.	2452	2738	3210	1612	2120
Antal kommuner i 2015	97	59	74	91	73
Takstudvikling i pct.	2,6	-1,5	-0,3	1,3	1,2

Forældrebetalingen viser et svagt fald i faste priser, hvis man tager udgangspunkt i KL's pris- og lønskøn på 2 pct. - i hvert fald hvis man ser bort fra dagpleje. Eftersom forældrenes andel af driftsudgifterne næsten alle steder er den samme, og langt de fleste udgifter er løn, må man regne med, at tallene er udtryk for et svagt fald i personalestandarden fra 2014 til 2015. Der kan dog delvis blive rettet op herpå med den ansøgningspulje på 250 mio.kr., som er afsat i forbindelse med finansloven for 2015.

I lighed med tidligere er der beregnet, hvor meget en familie med to børn skal tjene ekstra for at få penge til pasningen, når man tager højde for skatten af den sidst tjente krone mv.

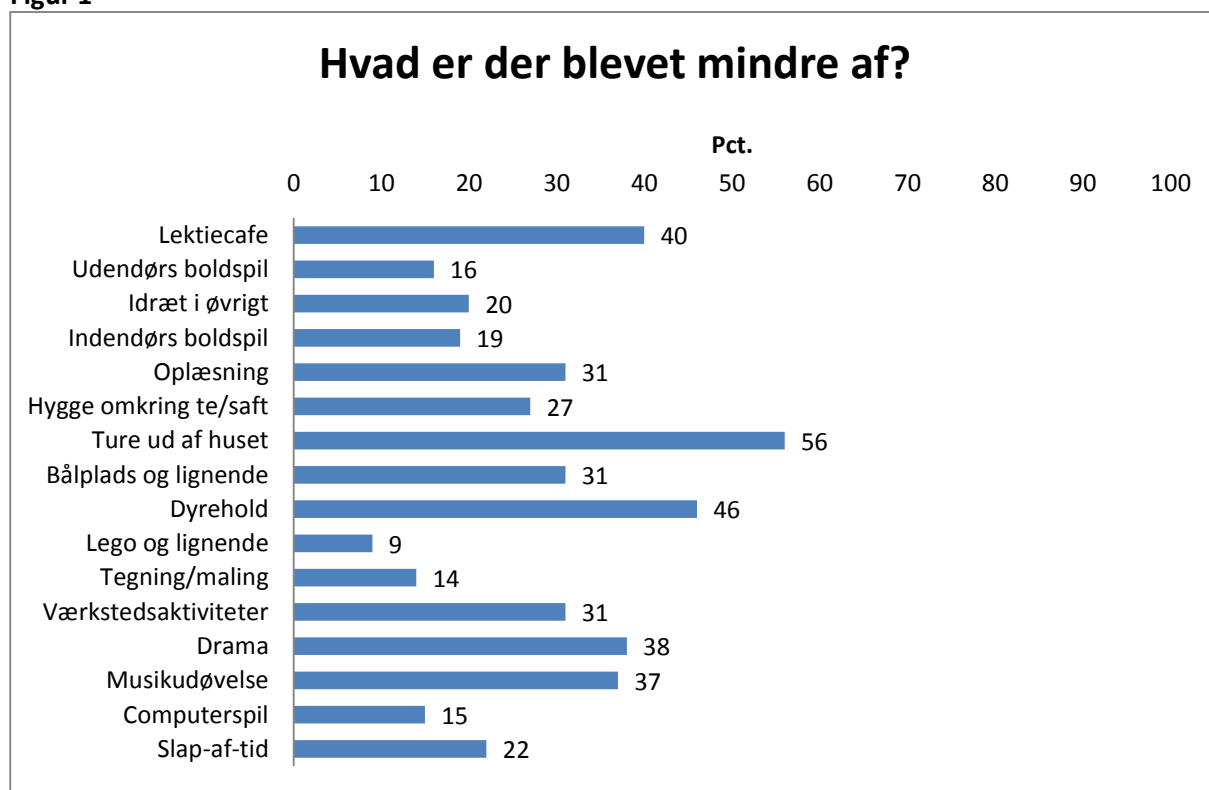
1.2. Rammer og tilbud for skolebørn

Den gennemsnitlige varighed af åbningstiden i skolefritidsordninger på en almindelig hverdag er 3 timer og 3 minutter. Det er 1 time og 8 minutter mindre end før skolereformen. Åbningstiden om eftermiddagen er reduceret med 27 pct. i gennemsnit.

Åbningstiden om morgenen er i gennemsnit omtrent den samme som før skolereformen (1 time og 36 minutter i gennemsnit i dag). De fleste steder bruges SFO'erne dog kun i begrænset omfang om morgenen.

Figur 1 viser, hvordan den længere skoledag påvirker aktiviteterne.

Figur 1

Det ses, at der navnlig er reduceret i de personalekrævende aktiviteter som ture ud af huset, dyrehold, musik og drama. Desuden er lektiecafeerne mange steder flyttet til skoletiden.

I afsnit 3 belyses de ændringer, der er sket, nærmere. I dette afsnit refereres også en række af de kommentarer, Bureau 2000 har modtaget fra SFO-lederne. Det fremgår, at personalet nogle steder som udgangspunkt har søgt at opretholde de hidtidige aktivitetstilbud, men at man ofte har måttet indrette sig efter, at det er mere trætte børn, man modtager, end tidligere, som derfor har mere behov for bare at slappe af. Derfor er der ofte ikke så mange af de længerevarende aktiviteter som fx ture. Mange steder er arbejdssituationen blevet mere presset.

Ser man alene på de personaletimer, som vedrører selve skolefritidsordningen/fritidshjemmet, er der i gennemsnit 19 børn pr. fuldtidsansat voksen. Som det fremgår af tabel 1.2., er tallet lidt højere i SFO'er med klublignende tilbud og lidt lavere i SFO'er, der kun har de yngste skolebørn.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Tabel 1.2. Antal børn pr. fuldtidsansat pædagogisk medarbejder i SFO/fritidshjem med forskelligt antal trin.

Antal alderstrin	Børn pr. voksen
Kun SFO fritidshjem til de yngste	17,8
SFO-1 og SFO-2	20,2
Tre trin, inkl. fx klub	23,9
Alle institutioner	19

Det skal bemærkes, at personalet er beregnet efter en 37 timers arbejdsuge, dvs. 7,4 timer pr. dag i gennemsnit. Børnenes opholdstid vil ofte være omkring det halve (inkl. morgen).

Institutionerne oplyser, at de i gennemsnit har mistet 0,83 fuldtidsmedarbejder for selve SFO'en i forhold til den bemanning, de havde før skolereformen. Dette tal må dog tages med forbehold, fordi afgrænsningen af timetal til skolen kan gøre besvarelsenerne usikker. Desuden må man være opmærksom på, at de kommuner, der fastsætter bemanningen, formentlig ikke alle steder har været forberedt på den lavere benyttelse af SFO'erne, som kan ses. Det betyder, at man formentlig vil se personalereduktioner en del steder, når det lavere antal indskrevne slår klarere igennem.

Når SFO'erne typisk er åbne fra 7-8 om morgenen og 14-17 om eftermiddagen, er det vanskeligt at sikre de ansatte fuldtidsbeskæftigelse. Det kan skønnes, at godt 4/5 af de SFO-ansatte også har timer i den egentlige skole.

Alligevel er kun 40 pct. af det faste personale i SFO'erne ansat på fuld tid, selv om man indregner timer i den egentlige skole.¹

Selv om der er mange ansatte med et timetal lidt under fuld tid, kan man frygte konsekvenserne af, at antallet af egentlige fuldtidsstillinger er så lille. Man må formode, at det især er de fuldtidsansatte, der er ryggraden i den særlige tradition for fritidspædagogik og er med til at udvikle denne. Hvis det er svært at få fuldtidsjob – og hvis en del af arbejdet samtidig skal have fokus på nye opgaver i skolen – kan fritidspædagogikken miste en del af det værdifulde engagement, som har kendetegnet området.

Bureau 2000 anslår en nedgang i antallet af SFO-børn på omkring 10 pct.

Udviklingen kan ikke forklares med udviklingen i børnetal, idet børnetallet har været svagt stigende for de aldersgrupper, der typisk anvender SFO. Ved uændret efterspørgsel skulle den demografiske udvikling have givet en stigning i antallet af SFO-børn på ca. 1 pct.

Man må derfor antage, at det lavere børnetal i SFO'erne skyldes, at tilbuddet er blevet væsentligt indskrænket, samtidig med at prisen kun er faldet ca. 13 pct. Hvis børnene yderligere mest synes at trænge til afslapning oven på en lang skoledag, kan det være nærliggende at spare pengene til fritidsordningen.

¹ Yderligere 39 pct. har 30-36 timer.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Det er oplagt, at det især vil være et problem, hvis det betyder, at børn fra de familier, der har dårligt råd, ikke får samme muligheder som deres jævnaldrende for at få oplevelser og knytte venskaber i SFO'en, når skoledagen er slut.

2. Nærmere om forældrebetaling i 2015

2.1. Takstudviklingen i institutioner for børn i dagpleje/vuggestue

Fire kommuner har kun dagpleje efter endt barsel. De fire kommuner er:

Langeland
Tønder
Samsø
Morsø

En kommune, nemlig Læsø, har kun institutionstilbud for de 0 til 2-årige. Baggrunden herfor er det beskedne børnetal i den lille kommune. Pasningsbehovet på øen for børn under skolealderen blev i 2013 dækket af én institution, Byrum Børnehave, med 13 0 til 2-årige børn og 36 børn i børnehavealderen

Når det gælder vuggestuerne, er der kommuner, der har madordninger og kommuner, der ikke har det. Tabel 2.1. giver en oversigt.

Tabel 2.1. Kommuner og 0 til 2-årige indskrevne børn fordelt efter type af tilbud, kommunen giver

	Antal kommuner 2014	Antal kommuner 2015	Andel af 0 til 2-årige i pasning i pct. 2015
Kun institution	1	1	0
Kun dagpleje	2	4	1,9
Vuggestuer uden mad og dagpleje	18	18	13,6
Vuggestuer med mad og dagpleje	34	32	28,0
Vuggestuer uden mad + vuggestuer med mad + dagpleje	43	43	56,6
I alt	98	98	100

Det ses, at kun ca. 30 pct. af børnene bor i kommuner, hvor alle 0 til 2-årige er sikret et sundt frokostmåltid, mens de bliver passet (enten fordi alle går i dagpleje, eller fordi alle institutioner har frokostordning).

57 kommuner fordeler forældrebetalingen i dagpleje over 11 mdr., mens 40 kommuner tager forældrebetaling i 12 mdr. Når det gælder vuggestuepladser, er der 53 kommuner, der opkræver over 11 mdr., mens 41 har betaling i 12 mdr. Ved beregningen af gennemsnitstaksterne er der sket en omregning til 12 mdr. betaling i kommuner, hvor der er 11 rater pr. år.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Tabel 2.2. viser herefter udviklingen i forældrebetalingen for de børn, som kommunen henfører til "vuggestuealderen".

Tabel 2.2. Udviklingen i gennemsnitstakster 2014-2015 i dagtilbud for børn i vuggestue-/dagplejealderen

	Dagpleje	Vuggestuepladser uden kost	Vuggestuepladser med kost
Gennemsnit 2014 kr. mdl. i 12 mdr.	2389	2781	3219
Gennemsnit 2015 kr. mdl. i 12 mdr.	2452	2738	3210
Antal kommuner i 2015	97	59	74
Takstudvikling i pct.	2,6	-1,5	-0,3

Ved beregningen af gennemsnit er der vægtet med henholdsvis antal børn i dagplejen og det samlede antal 0 til 2-årige i kommunen i vuggestuer/aldersintegrerede institutioner ved den sociale ressourceopgørelse efteråret 2013.

Målt i faste priser er forældrebetalingen i dagpleje en smule højere end i 2014, mens der er sket i fald i vuggestuetaksten på 2-3 pct.²

I 11 af de 98 kommuner vil der i 2015 være mulighed for deltidspladser i dagplejen (dvs. op til 32 timer om ugen). Antallet af kommuner med deltidsdagpleje er faldet støt de senere år. I 2007 var der således 31 kommuner, hvor der var deltidsdagpleje.

2.2. Takstudviklingen i institutioner for børn i børnehavealderen

Også når det gælder børnehavebørn, har kommunerne forskellige tilbud i forhold til frokostordninger. Tabel 2.3. illustrerer dette.

Tabel 2.3. Kommuner og 3 til 5-årige indskrevne børn fordelt efter type af tilbud, kommunen giver, når det gælder madordninger

	Antal kommuner 2014	Antal kommuner 2015	Andel af 3 til 5-årige i pasning i pct. 2015
Kun børnehaver uden mad	29	25	21,0
Kun børnehaver med mad	9	7	3,5
Både børnehaver med mad og børnehaver uden mad	60	66	75,5
I alt	98	98	100

Det ses, at ca. ¾ af børnene bor i kommuner, hvor der er madordninger i én eller flere institutioner, men kun 3 pct. af børnene bor i kommuner, hvor alle børnehavebørn får mad. Det er:

² Hvis man tager udgangspunkt i KL's normale pris- og lønskøn fra 2014 til 2015 på 2 pct.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Brøndby
Gladsaxe
Herlev
Albertslund
Ishøj
Samsø
Læsø

I de kommuner, hvor der både er børnehavepladser med frokostordning og børnehavepladser uden, svarer den gennemsnitlige prisforskel til 504 kr. mdl. i 12 mdr.³

I 58 kommuner er der 11-måneders betaling i børnehaverne, mens 40 kommuner har 12 betalingsmåneder. Ved sammenligning kommunerne imellem sker der en omregning til 12 betalingsmåneder.

Tabel 2.4. viser herefter udviklingen i gennemsnitstakster i institutionspladser for den gruppe børn, kommunen henregner til børnehavealderen.

Tabel 2.4. Udviklingen i gennemsnitstakster 2014-2015 i dagtilbud for børn i børnehavegrupper

	Børnehaveplads uden kost	Børnehaveplads med kost.	Børnehaveplads uden kost. Kun kommuner med en takst uden kost begge år	Børnehaveplads med kost. Kun kommuner med en takst med kost begge år
Gennemsnit 2014 kr. mdl. i 12 mdr.	1592	2094	1592	2097
Gennemsnit 2015 kr. mdl. i 12 mdr.	1612	2120	1612	2119
Antal kommuner 2015	91	73	89	68
Takstudvikling i pct.	1,3	1,2	1,3	1,0

Note: Ved beregningen af gennemsnit er der vægtet med antal indskrevne 3 til 5-årige ved den sociale ressourceopgørelse efteråret 2013.

Forældrebetalingen viser et svagt fald i faste priser, hvis man tager udgangspunkt i KL's pris- og lønsskøn på 2 pct.

Man må formode, at udviklingen i forældrebetaling i faste priser er en rimelig god indikator for udviklingen i personalestandard. Lønningerne udgjorde 78,5 pct. af driftsudgifterne til daginstitutioner for børn under skolealderen, hvis man ser på kommunernes 2014-budgetter. Og der er kun ganske få kommuner i dag, der giver tilskud til institutionernes drift ud over de 75 pct., de er forpligtet til efter loven. Når forældrebetalingen for såvel 0 til 2-årige som 3 til 5-årige viser en vigende tendens, tyder det derfor på, at der er

³ Vægtet med antal indskrevne 3 til 5-årige i kommunen.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

regnet med et mindre fald i personalestandarden fra 2014 til 2015.

Det skal bemærkes, at dette fald helt eller delvis kan blive genoprettet med den ansøgningspulje på 250 mio. kr. årligt til personaleforbedringer på dagtilbudsområdet, som er aftalt i forbindelse med den seneste finanslov, og som vil kunne få virkning fra 2015. De 250 mio.kr. svarer dog kun til ca. 1,1 pct. af daginstitutionsområdets lønbudget.

I nogle kommuner har man en særlig takst (og særlige bemandingsregler) for de måneder, hvor barnet går i SFO/fritidshjem uden at være begyndt i skole. De fleste steder betaler de kommende skolebørn dog samme takst som børn i børnehaveklassen (men bemanningen er ofte udvidet, fordi de børn, der rykker op, skal passes også i skoletiden).

2.3. Forældrebetalingen i SFO og fritidshjem 2015

Tabel 2.5. viser udviklingen i gennemsnitstakster fra januar 2014 til januar 2015 på landsplan.

Tabel 2.5. Udviklingen i gennemsnitstakster 2014 og 2015 i SFO og fritidshjem omregnet til 12 mdr. betaling

	2012 kr. mdl. i 12 mdr.	2013 kr. mdl. i 12 mdr.	Antal kommuner med dette tilbud 2015	Takstudvikling 2014-2015 i pct.
Fritidshjem/ fritidshjemsgrupper	1088	994	9	-8,6
SFO fuld tid	1616	1441	96	-10,8
SFO eftermiddag	1492	1329	96	-10,9
Skolebørn samlet	1516	1338	98	-11,7
Pris- og lønudvikling beregnet ud fra KL's skøn				2,0

Tager man pris- og lønudviklingen i betragtning, er forældrebetalingen for skolebørn faldet med ca. 13 pct. i faste priser.

Der er dog store forskelle. 19 kommuner har således højere takster i dag end i januar 2014. 4 kommuner har uændrede takster, og 75 kommuner har sat taksten ned.

2.4. Den samlede takstudvikling

I Tabel 2.6. er der foretaget et skøn over den samlede takstudvikling. Der anvendes følgende definitioner:

- I kommuner, hvor der for *vuggestuerne* findes en takst såvel *med* mad som *uden* mad, regnes fra og med 2010 med taksten *med* mad. Dette skyldes, at langt de fleste kommuner indtil da har givet mad i vuggestuerne, men indtil 2009 er der ikke oplyst takster med og uden mad. Taksten med mad giver imidlertid det bedste billede af udviklingen over tid.
- I kommuner, hvor der for *børnehaverne* findes en takst såvel *med* mad som *uden* mad, regnes fra og med 2010 med taksten *uden* mad. Dette skyldes, at langt de fleste kommuner indtil 2009 ikke har givet mad i børnehaverne. Taksten uden mad giver derfor det bedste billede af udviklingen over tid.

Tabel 2.6. Udviklingen i gennemsnitstakster 2007-2015

År	Dagpleje	Institutioner for 0 til 2-årige med mad	Institutioner for 3 til 5-årige uden mad	Skolebørn	Forbrugerprisindeks. 2000=100
2007	1896	2559	1388	1256	114,2
2008	1967	2638	1429	1307	118,1
2009	2091	2818	1506	1411	119,7
2010	2198	3056	1494	1484	122,4
2011	2239	3117	1519	1508	125,8
2012	2303	3132	1543	1532	128,8
2013	2361	3211	1581	1548	129,9
2014	2389	3174	1612	1516	130,5
2015	2452	3161	1630	1336	133,1
Udvikling 2014-2015	2,6	-0,4	1,1	-11,9	2,0
Udvikling 2007-2015	29,3	23,5	17,4	6,4	16,5

Forbrugerprisindekset for 2014 skønnet på baggrund af indekstallene for januar-november. For 2015 er tillagt en prisudvikling på 2 pct., svarende til KL's skøn. For de første år i tabellen kan der indgå enkelte kommuner, der ikke gav mad i vuggestuen, og enkelte kommuner, der gav mad i børnehaven.

Det sidste år har taksterne – undtagen for dagpleje – udviklet sig langsommere end den generelle prisudvikling. Navnlig for skolebørn er der et klart fald. Når taksterne i fx vuggestuer ikke er steget så meget som taksterne i dagpleje, skyldes det formentlig, at vuggestuerne har oplevet et fald i personalestandard.

2.5. Hvad skal der tjenes til børnepasningen?

I lighed med tidligere år har Bureau 2000 for hver enkelt kommune beregnet, hvor mange penge ekstra en "almindelig børnefamilie" skal tjene, hvis den har to småbørn – ét i dagpleje/vuggestue og ét i børnehave.

Ved de beregninger, som er gennemført for 2015, er anvendt følgende princip:

- Hvis en kommune har såvel en vuggestuetakst som en vuggestuetakst uden mad, tages vuggestuetaksten *med* mad, da dette er den mest almindelige løsning i vuggestuerne.
- Hvis en kommune har såvel en børnehavetakst som en børnehavetakst uden mad, tages

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

børnehavetaksten *uden* mad, da dette er den mest almindelige løsning i børnehaverne. Beregningerne for hver enkelt kommune kan findes på FOA's hjemmeside - www.foa.dk.

I Bilag 1 vises et eksempel fra Odense Kommune.

Et gennemsnitstal for hele landet kan beregnes, hvis man vægter med antallet af indskrevne 0 til 5-årige i de enkelte kommuner.

Tabel 2.7. viser herefter, hvor stor en ekstra indkomst, der i gennemsnit for hele landet kræves af familier med to børn for at tjene penge ind til børnenes pasning.

Tabel 2.7. Gennemsnitligt krav til ekstrajordtjenning for at få passet to børn i forskellige aldersgrupper og for familier i forskellige indkomstgrupper i 2015

Indkomstgruppe	Et 3 til 5-årigt + et 0 til 2-årigt barn		Et 3 til 5-årigt + et skolebarn	
	Kr. pr. måned	Kr. pr. år	Kr. pr. måned	Kr. pr. år
Indkomster under grænsen for topskat	6394	76.726	4104	49.247
Indkomster over grænsen for topskat	8356	100.270	5363	64.356

3. Nærmere om hverdag og aktiviteter på SFO- og fritidshjemsområdet efter skolereformen

3.1. Rammer for SFO og fritidshjem

456 skolefritidsordninger og fritidshjem har deltaget i en spørgeskemaundersøgelse til SFO-/fritidshjemslederne gennemført i oktober/november 2014. 2 pct. af de deltagende institutioner er fritidshjem. I det følgende omtales institutionerne nogle gange under ét som "skolefritidsordninger".⁴

De skolefritidsordninger, der har deltaget i undersøgelsen, har i gennemsnit 181 indskrevne børn.⁵

Skolefritidsordningerne kan have ét eller flere trin, som benævnes forskelligt, fx SFO-1, SFO-2, SFO-3/klub.

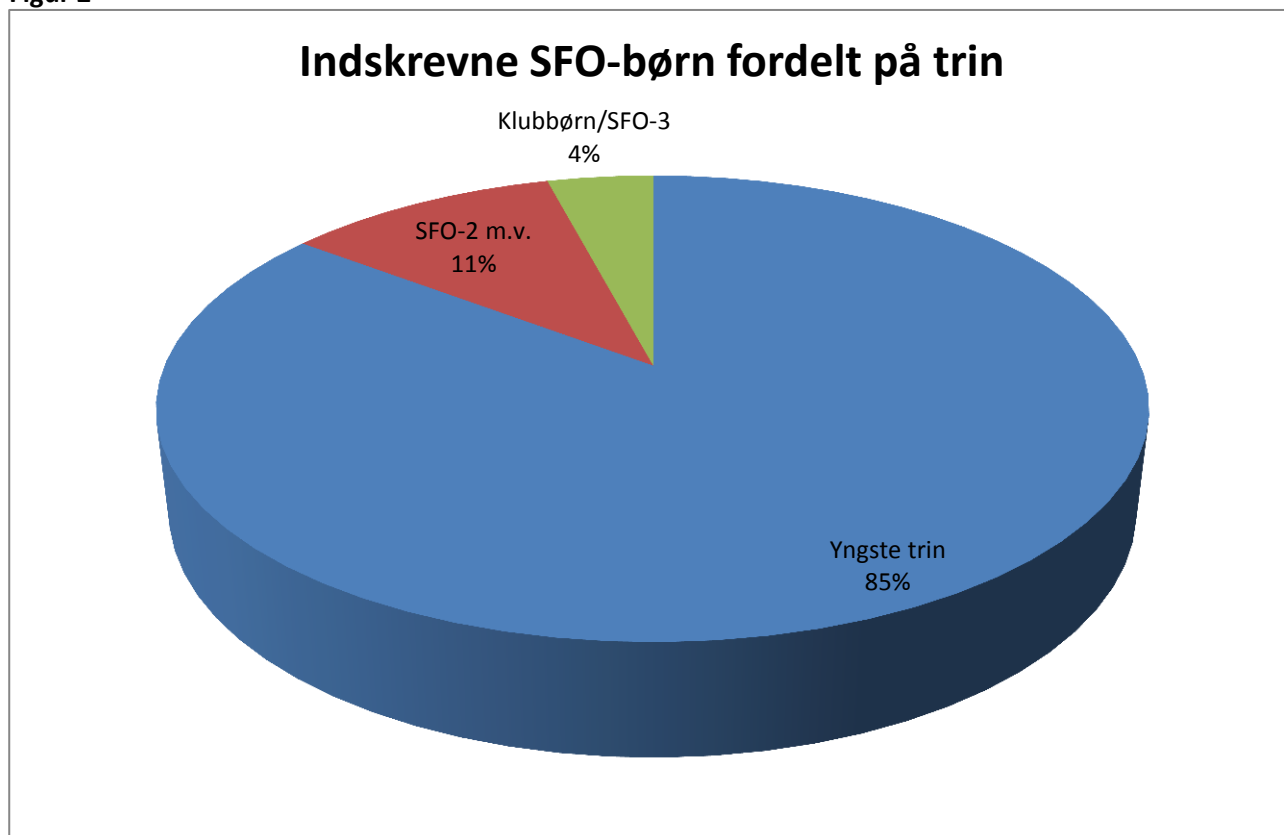
67 pct. af SFO'erne har dog kun ét trin. 28 pct. har to trin, mens 5 pct. har tre eller flere trin.

Som det fremgår af Figur 2, er langt de fleste SFO-børn indskrevet i de ordninger, som omfatter de yngste trin.

⁴ Spørgeskemaerne er videresendt af skolelederne til SFO'ens/fritidshjemmets leder.

⁵ Ifølge den sociale ressourceopgørelse efteråret 2013 var der på daværende tidspunkt 1338 kommunale SFO'er med 216.941 indskrevne børn, svarende til 162 børn pr. SFO. Forskellen hænger formentlig sammen med, at Bureau 2000's undersøgelse er udsendt via skolelederen til én SFO pr. skole. Skolelederen vil typisk have valgt den største SFO eller sendt skemaet videre til lederen af den samlede SFO-ordning. Organisering af SFO'erne er forskellig fra skole til skole. 2 pct. af de deltagende institutioner er fritidshjem. I nærværende rapport omtales institutionerne under ét som "skolefritidsordninger".

Figur 2

59 pct. af SFO'erne har ud over disse trin et særligt tilbud til børn, der endnu ikke er begyndt i skole. Dette hænger sammen med, at mange kommuner har valgt at lade børnene begynde i SFO om foråret, fx 1. april. SFO'en er da nødt til at have et særligt tilbud, som også sikrer pasning om formiddagen til de pågældende børn, som jo endnu ikke er begyndt i skole.

3.2. Åbningstider

Den første skolefritidsordning åbner døren kl. 5:30, men i gennemsnit sker åbningen kl. 6:24.

Åbningstiderne fordeler sig således (afrundet til nærmeste hele kvarter):

- Ca. 6:00: 17 pct.
- Ca. 6:15: 19 pct.
- Ca. 6:30: 56 pct.
- Ca. 6:45: 3 pct.
- Ca. 7:00: 5 pct.

Ser vi på lukketiden om morgenen, sker det i gennemsnit kl. 8:00. 73 pct. lukker kl. 8 eller lige omkring kl. 8. 13 pct. lukker lidt tidligere (fx 7:45). 14 pct. lukker lidt senere, fx 8:15.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

I gennemsnit varer morgenåbningen 1 time og 36 minutter.

Ser vi på eftermiddagene for de yngste børn, åbner de i gennemsnit kl. 13:53. Afrundet til nærmeste kvarter får man følgende fordeling:

Før 13:00: 1 pct.
Ca. 13:00: 7 pct.
Ca. 13:15: 1 pct.
Ca. 13:30: 9 pct.
Ca. 13:45: 9 pct.
Ca. 14:00: 60 pct.
Ca. 14:15: 10 pct.
Senere: 3 pct.

Der lukkes i gennemsnit kl. 16:55. Lukketiderne fordeler sig således:⁶

Ca. 16:30: 9 pct.
Ca. 16:45: 15 pct.
Ca. 17:00: 73 pct.
Ca. 17:15: 2 pct.
17:30 eller senere: 1 pct.

Den gennemsnitlige varighed af åbningstiden på en almindelig hverdag er 3 timer og 3 minutter.

Ser vi på tilbuddene til de lidt større børn (SFO-2'erne), er åbningstiderne omtrent de samme. SFO-2-børn kan i gennemsnit kl. 6:22 om morgenen og benytte morgentilbuddet til kl. 8:00. Om eftermiddagen kan de være i SFO fra gennemsnitlig kl. 14:04 til gennemsnitlig kl. 16:55. Åbningstiden om morgenen varer i gennemsnit 1 time og 36 minutter, mens der i gennemsnit er 3 timer og 4 minutter om eftermiddagen til SFO-2-børnene.

Ser vi endelig på SFO-3/klub, finder vi omtrent de samme tider om morgenen. Om eftermiddagen er der dog 19 pct. af disse ordninger, som lukker senere end kl. 17, og gennemsnitsvarigheden om eftermiddagen er 3 timer og 24 minutter.

82 pct. af SFO'erne har fået reduceret åbningstiden i forbindelse med skolereformen.⁷ 91 pct. har dog uændret åbningstid om morgenen. I gennemsnit er åbningstiden om morgenen i dag 2 minutter kortere end før skolereformen.

Om eftermiddagen er åbningstiden i dag 1 time og 8 minutter kortere end før skolereformen. Åbningstiden om eftermiddagen er reduceret med 27 pct. i gennemsnit.

⁶ På almindelige hverdage. Der er ikke spurgt særskilt til fredag.

⁷ Hvis man ser på tilbuddene til de yngste børn.

3.3. Aktiviteter

SFO-lederne er blevet spurgt, hvor meget en række typiske aktiviteter fylder i hverdagen. Hvis der er flere trin i SFO'en, er besvarelsen sket med udgangspunkt i de yngste børn.

Svarfordelingen fremgår af Tabel 3.1.

Tabel 3.1. Hvilke aktiviteter fylder i hverdagen?

	Det fylder meget	Det fylder en del	Det har en vis betydning	Det sker sjældent	Det har vi ikke	I alt
	Pct. af svar					
Lektiecafe	7	16	24	12	41	100
Udendørs boldspil	24	54	20	2	0	100
Idræt i øvrigt	27	45	22	5	1	100
Indendørs boldspil	18	45	28	7	2	100
Oplæsning	0	7	36	53	5	100
Hygge omkring te/soft	9	28	38	20	5	100
Ture ud af huset	1	12	33	49	4	100
Bålplads og lignende	15	37	34	13	1	100
LEGO og lignende	32	42	24	1	1	100
Tegning/maling	33	53	14	0	0	100
Værkstedaktiviteter	33	49	15	2	0	100
Drama	3	10	27	46	14	100
Musikudøvelse	4	10	28	42	17	100
Computerspil	12	40	31	11	5	100
Slap-af-tid	22	41	33	4	0	100

Tabel 3.2. viser for udvalgte aktiviteter, hvor hyppigt et barn har mulighed for deltagelse, hvis barnet ønsker det.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Tabel 3.2. Hvor hyppigt kan et barn deltage i udvalgte aktiviteter?

	Dagligt	Et par gange om ugen	Ca. en gang om ugen	Et par gange mdl.	Ca. en gang om måneden	Et par gange årligt	Sjældnere	Aldrig	I alt
	Pct. af svar								
Ture ud af huset	0	4	9	14	22	40	8	3	100
Drama	1	2	7	9	6	33	28	14	100
Musikudøvelse sammen med andre	1	6	13	9	9	22	24	15	100
Holdspil	43	31	17	4	2	1	2	1	100

Resultaterne peger i retning af, at de aktiviteter, der især betyder noget i hverdagen, er:

- 1) Boldspil, idræt mv., hvor børnene har mulighed for at deltage dagligt eller næsten dagligt
- 2) Aktiviteter som LEGO, tegning, computerspil, slap-af-tid, hvor børnene ofte sidder enkeltvis eller i små grupper og passer sig selv.

Derimod fylder aktiviteter, der typisk kræver engagement af voksne gennem længere tid eller af flere voksne, ikke så meget. Det gælder især musikudøvelse sammen med andre, ture ud af huset, dyrehold, drama, men også aktiviteter, der kan varetages af en enkelt voksen, fx oplæsning.

Det skal bemærkes, at dette ikke nødvendigvis blot er udtryk for, at SFO'en har få tilbud. Det kan også afspejle det forhold, at mange børn efter skoletid har behov for en periode, hvor de "hviler ørerne" og passer sig selv.

En række SFO-ledere har beskrevet deres aktivitetstilbud nærmere i stikordsform:

Flere nævner, at de samarbejder med DGI om idrætsaktiviteter og fx er DGI-certificeret. Eksempler:
Vi er DGI-certificeret, hvilket betyder at meget varierede bevægelsesaktiviteter fylder meget i hverdagen.

Vi er Idræts SFO med mange idræts aktiviteter i det daglige. Vi har daglige kreative værksteder. Vores store traditioner: Fodboldturnering SFO-cup i september, rollespilsuge i oktober, deltagelse i Bag for en Sag (3.kl.), Halloween fest (1. og 2. kl.), Vild med dans i november (3.kl), Julehyggedag d.1. december, MGP fest i marts, Teater i april (0.kl), Sommerfest i juni. Børn i Tidlig SFO (maj og juni) kommer på ture en gang om ugen, ellers er der ture i skoleferier for alle.

Andre betoner, at der efter en lang skoledag især er behov for, at børnene kan slappe af og lege på egne præmisser:

Der lægges stor vægt på at det er børnenes fritid, vi tilbyder hver dag forskellige værksteder med forskelligt indhold som børnene kan melde sig til. Men legen med kammeraterne er meget vigtig og bliver prioriteret højt.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Børnene er tydeligvis trættere nu, efter en længere skoledag. de har brug for at slappe af med selvvalgte aktiviteter, herunder computere mm.

Vores dagligdag er fyldt af børn der har brug for at slappe af og lege med hinanden. Børnene er glade for tilbuddet, og nyder og vil gerne deltage i de tilbud vi giver. Gruppeopdelte ture et par gange i måneden og gruppedage hver uge, værkstedsaktiviteter næsten hver dag enten det kreative eller træværksted. Masser af leg med hinanden, lego, teater, udeleg med køretøjer, og udeleg generelt. Svømmeaktivitet i vinterhalvåret. Spilledage både med brætspil og med elektroniske spil.

Når det gælder ture ud af huset nævner flere SFO-ledere, at der kun er personale til tur på skolefri dage:

Ture ud af huset sker kun i skoleferier og hvis det er muligt personalemæssigt.

Vi har ture ud af huset hver dag i alle ferier, men i hverdagen er der ikke tid.

Ture ud af huset forekommer primært når der er skolefri, gennemsnit 1 gang pr. måned.

Ture ud af huset sker især på skolefridage hvor SFO har åbent fra 06.00 til 17.00

Men i øvrigt er tilbuddene meget forskelligartede både i indhold og omfang:⁸

Hyggeklub, bål, værksted, rollespil, skakklub, kreative aktiviteter, madlavning

Vi har faste aktiviteter på programmet hver ugedag, som ændres løbende.

Idræt/bevægelse, bål med mad, madværksted, cykeltur, dans, glasværksted, træværksted, kreativ værksted, drama, computerspil.

Rollespil fylder meget, træværksted, kreativ værksted, "krig"-værksted.

Idræt og udeliv er daglige aktiviteter. Forskellige værkstedsaktiviteter er daglige aktiviteter (ler, læder, bålaktiviteter, træværksteder, udeaktiviteter, leg m.m.) Måltidet er daglig aktivitet. Hygge - spil - tegning - afslapning er en del af hverdagen. Leg er altid!

Vi samarbejder med lokalsamfundets idrætsforeninger på skift, en gang om ugen.

Socialt samvær og nærvær generelt, desuden omkring motorik og bevægelseslege med og uden bold,

⁸ Og citaterne fra SFO-lederne er i øvrigt ikke nødvendigvis repræsentative, De giver snare et billede af, hvad der kan lade sig gøre nogle steder.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

kreative aktiviteter (maling og komposition på mange materialer, brug af naturmaterialer), udklædning fri leg (organiseret drama ca. 2 perioder om året), tid til fri leg/aktivitet, hvor børnene selv vælger aktivitetsniveau.

Vi går meget ud på legeplads, i gymnastiksal. Har iPad værksted, værksted, hobbyværksted, brætspil, spisning, kammeratskab og nærmiljø. Store legoklodser fylder meget og lege på tæppe tid.

Elastikkrig, smiltego, sløjd, maling, lego, fodbold, dødbold, spille spil, høvdingeboldturnering, fodboldturnering, børnenes ønsker f.eks. div. konkurrencer/ansigtsmaling m.m. / køkken-madlavning / MGP, Ude-OL, aftenåbninger, klubfester (sfo2), bio og bowling for sfo2, rollespil, modeshow, STOMP-uge, Bordturneringsugerne inkl. sten, saks, papir-turnering, medieprojekt, klubudfordringen, stjerneløb, udeprojekt, jul-fastelavn-påskeværksteder m.m.

Drama og musik foregår i to-3 måneder hvor koncentrationen af timer for det er der. Derfor antal gange i alt på et år: ca. 40 gange med drama og ca. 12-15 gange musikindspilning i 2-3 mdr.

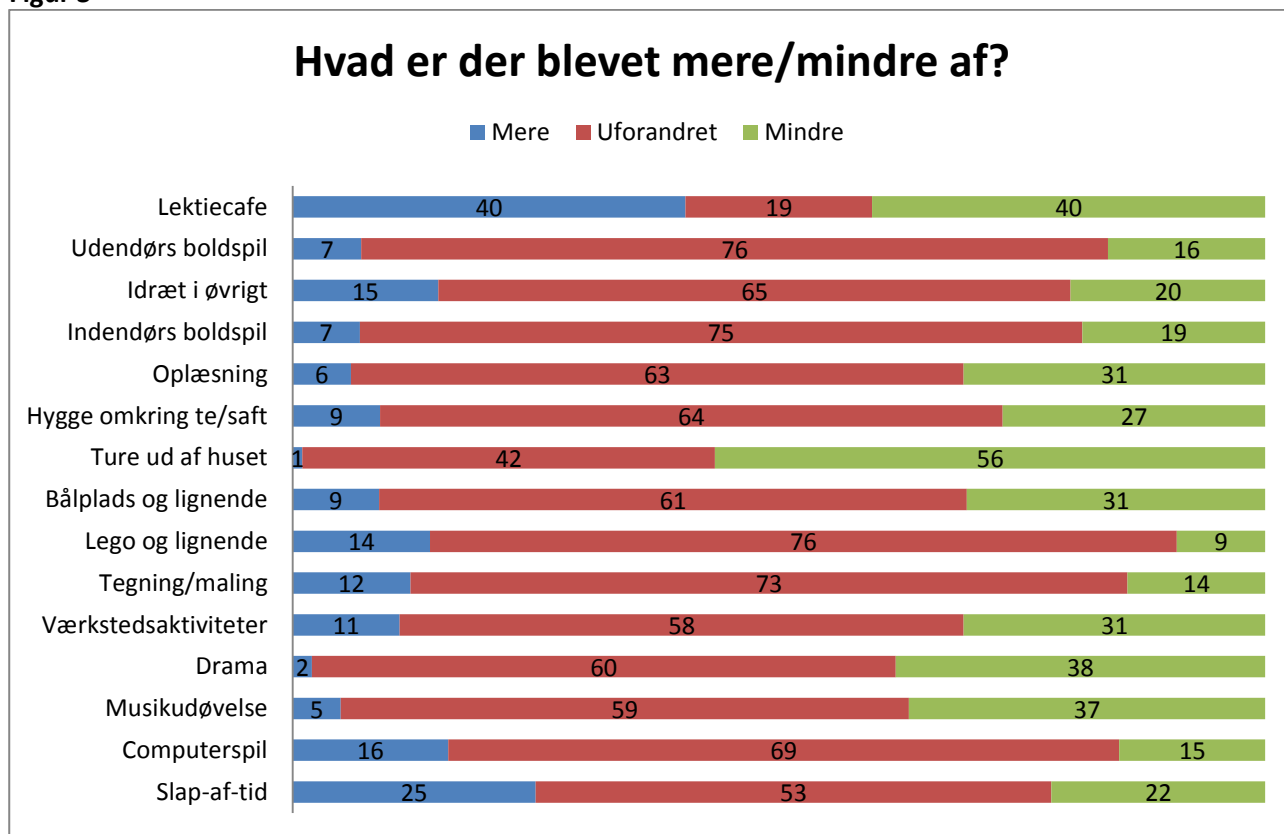
Rollespil er meget populært både at spille det og lave de ting som skal bruges for at udøve det.

Konstruktionslegetøj, tegning og lettere håndarbejde mv. playstation/computer, køretøjer, rulleskøjter, løbehjul mv. i skolegården, samt diverse boldspil.

3.4. Konsekvenserne af den længere skoledag

SFO-lederne er også blevet spurgt, om en aktivitet er blevet øget eller formindsket i forbindelse med skolereformen. Resultaterne fremgår af Figur 3

Figur 3

Det ses, at der især mange steder er blevet mindre af de aktiviteter, som kræver en større deltagelse af voksne: Ture, drama, musik, oplæsning.

Når det gælder lektiecafe, har man fået mere heraf nogle steder, mindre andre steder. Dette kan hænge sammen med, hvordan lektiecafeen er organiseret på den enkelte skole.

Boldspil, idræt og aktiviteter som LEGO, tegning/maling, computerspil, finder sted i omtrent uændret omfang.

249 SFO-ledere, dvs. over halvdelen af svarpersonerne, har benyttet sig af muligheden for nærmere at beskrive de ændringer, der er en følge af skolereformer.

51 kommentarer hæfter sig ved, at der er mindre tid til fordybelse og længerevarende aktiviteter – navnlig ture – end der var tidligere.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Eksempler:

Før hen tog vi på tur hver uge - det kan ikke lade sig gøre mere. Vi har et saltvandsakvarium vi må nedlægge, fordi der ikke i skolen er tid til at gå på havnen og fange mad. Vi må aflyse Lucia optog/koncert fordi der ikke er tid til at øve og koret er blevet nedlagt, fordi der ikke er timer til det. Før havde vi lejet svømmehallen en dag hver uge, det har været en aktivitet i SFO i mange år. Nu kan det ikke lade sig gøre, fordi børnene først får fri kl. 14. Før hen lavede vi cafe hver dag for og sammen med børn - det gør vi ikke mere, da vi ikke kan nå det i den korte åbningstid.

Det siger sig selv, at mindre åbningstid giver mindre tid sammen med børnene. Aktiviteterne og realsamværet med børnene er skåret ned til 1-2 timer hvor det før var 2-3 timer hvilket gør at kvaliteten er faldende. Børnene giver selv udtryk for at tiden er meget kort og at de ikke melder sig til nogen af vores aktiviteter, da de alligevel snart skal hjem. Fordybelse og nærvær er elementer, der har lidt stort nederlag i SFO regi. Vi møder meget trætte børn, der finder ro og selvstændige aktiviteter.

Det er blevet vanskeligt at arrangere ture ud af huset, da åbningstiden er reduceret væsentligt. Børnene er trætte efter en lang skoledag og har ikke det samme overskud som tidligere. Børnene har behov for at slappe af. Tegning og højt læsning er kommet til at fylde mere. Børnene har ikke det samme overskud som tidligere til at deltage i bevægelsesaktiviteter.

Det er svært at lave en tur eller en aktivitet, hvor der deltager gennemgående børn. Problemet er, at der ikke er tid nok til dette. Børnene kommer tidligst kl. 14 og de ældste børn kommer flere gange pr uge først kl. 15. Der er samtidig kun få børn efter kl. 16. Personalemæssigt er det også svært at komme på tur.

Ture ud af huse foregår hovedsageligt i skoleferierne. Lektiecafe foregår nu i skoletiden og ikke i SFO. Svømning er udgået. En meget mere stram struktur for de voksne. Tidsplanen skal overholdes for at nogle aktiviteter kan gennemføres eks. filmeftermiddag for de store.

20 svarpersoner hæfter sig navnlig ved, at man møder mere trætte børn, som har behov for at slappe af.
Eksempler:

Børnene er meget trætte og sultne, når de kommer fra skole. De orker ikke at deltage i planlagte aktiviteter eller holdsport, før de har haft tid til at slappe lidt af i et hjørne for dem selv. Når de så er klar, er der ikke meget tid tilbage til fordybelse eller fællesaktiviteter, fordi dagen er blevet kortere. Lange ture er der ikke tid til, da dagen er kortere. Lange aktiviteter med fordybelse, der kræver forberedelse og oprydning er der ikke tid til. Vi udvikler på nye tilbud til børnene, der er rettet mod de nye behov børnene har.

Der er ikke den samme tid i SFO, og det gør at nogle aktiviteter er svære at få til at fungerer, da en del børn sendes til forskellige ting. Mange har brug for at komme i SFO for at slappe af og selv bestemme om der skal bygge lego, læses eller andre ting.

Det er væsentligt, at børnene får tid til at omstille sig til den nye hverdag. Vi arbejder lige nu med genkendelighed i hverdagen, samt et godt mix af kvalitet i hverdagen og ro til de mange trætte børn.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Generelt er aktivitetsniveauet mindre, da børnene er trætte, når de kommer fra skole og vil helst lege frit uden voksenstyring. Der er mere fokus på varm mad og aktiviteter omkring madlavning.

Når man ser på børnene, er der blevet et større behov for at have fokus på aktiviteter, hvor man lærer at mærke sig selv (hvad har jeg brug for), og for mange børn er der et stort behov for at slappe af / koble fra.

Børnene er trætte når de møder op i SFO. De er ikke lige så aktive som de plejer at være - hører ofte "det gider jeg ikke". Børnene vil gerne sidde og slappe af efter en lang skoledag - de virker trætte og mange vil gerne tidligt hjem.

Vi er i større grad begyndt at skabe rum for "stillezone", da der er mange børn, som klager over hovedpine på grund af larm i klasserne. Det er en stigende tendens i vores børnegruppe.

Vi har kortere tid sammen med børnene, og busafgange er med til, at børnene kun har en time i SFO. Børnene er trætte, når de kommer, og vil helst slappe af. Vi kører nu med små aktivitetstilbud, som børnene kan komme og gå til.

Åbningstiden er reduceret, og børnene har behov for andre aktiviteter nu ind tidligere. Tiden er kommet for, at vi redefinerer SFO livet med udgangspunkt i de ændrede vilkår....begrænset åbningstid, børn der når de kommer har været underlagt voksenstyrede aktiviteter hele dagen, børn der er trætte.

16 svarpersoner beskriver, at de nye vilkår betyder strammere styring af aktiviteterne. Eksempler:

Aktiviteter er mere intense, dvs de skal være korte men velkørende/planlagt godt

Aktiviteterne starter med det samme, når børnene har fri fra skole. Tidligere havde vi en halv time "frisk luft" inden aktiviteterne startede

Børnenes begrænsede tid giver en mere hektisk eftermiddag. Børnenes behov for at lege er bestemt ikke mindre. Overraskende nok er der kræfter til leg og andre aktiviteter.

Den største forandring er, at tiden er knap, og at pædagogik kan være svær at lave med uret for struben. Indholdsmæssigt har jeg hos os sat en ramme for, at ting skal kunne lade sig gøre som hidtil - men måske i en anden form.

Mere komprimerede aktivitetstilbud pga reducere af åbningstid. Endnu større behov for planlægning på kort og længere sigt. Meget få eller Ingen ture ud af huset i hverdagen, med mindre det sker i samarbejde med undervisningsdelen.

Tiden er blevet noget mere komprimeret og giver nogle organisatoriske udfordringer, da vi jo gerne vil give børnene de samme tilbud/aktiviteter som før sommerferien.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Tiden er blevet vigtig. Derfor er de længerevarende aktiviteter blevet færre - f. eks. ture ud af huset. Man skal hurtigt i gang med aktiviteterne, for at nå dem, så man starter hurtigt op med aktiviteter efter endt skolegang.

Andre 16 svarpersoner giver udtryk for, at aktiviteterne som udgangspunkt er de samme som tidligere:

Der er ikke sket væsentlige ændringer med vores aktiviteter. Skoledagen er "kun" forlænget med 30 min, så det betyder ikke så meget. Dog må vi nogle gange bede forældrene om at hente børnene lidt senere pga. en aktivitet/ tur ud af huset/ emne og lignede

Pt. har vi fokus på, at vi skal bevare alt det gode vi have inden reformen. Det vil sige, at vi fortsat vil prioritere de aktiviteter, vi har, og give plads til at børnene også kan slappe af. Reformen fylder meget i skoledelen - både for børn og pædagoger, og her skal den have lov at fylde i første omgang. Men vi skal selvfølgelig også have dette fokus i SFO regi, når tiden er til det

Sammen med forældrerådet har vi besluttet at opretholde alle tilbud til børnene, på trods af den kortere åbningstid.

Vi har ikke lavet vigtige ændringer, men har kvalificeret tilbuddene

Vi har valgt at fastholde det samme aktivitets tilbud som før reformen, men oplever at nogle børn vælger aktiviteter fra, til fordel for afslapning og leg.

14 svarpersoner beskriver de særlige udfordringer, det giver – bl.a. i forhold til forberedelse – at personalet også arbejder i skolen:

Overgangen og iværksættelse af fritidsaktiviteter er besværliggjort, da mange pædagoger har de sidste lektioner i undervisningen (lektiecafe/understøttende undervisning). Kan ikke være til stede 2 steder samtidigt.

De vigtigste ændringer er, at skolepædagogerne har flere lektioner i skolen end tidligere. Pædagogerne står for lektiecafe samt anden understøttende undervisning. I den forbindelse er det vigtigt at nævne, at vi ser skole og SFO som en institution. Samarbejdet er forbilledligt og begge personalegrupper føler, de har brug for hinanden og gør brug af hinandens kompetencer. Alle ses i øvrigt som vigtige aktører i organisationen, som hver især og sammen har noget at bidrage med, uanset om du er barn, gårdmand, sekretær, pædagog, medhjælper, lærer, leder etc. Den største forandring er udover mere tid i skoledelen, at der er mindre tid til forberedelse, hvilket mange føler sig presset på. Ellers kører vi løs med samme aktivitetsudbud, men med færre ture ud ad huset.

Personalet har ikke tid til samme fordybelse, da de har mange opgaver i skolen. Lektiecafe på mellem trinnet som også ligger i SFO-tiden.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Åbning af fritidstilbud er vanskeligt, idet pædagogerne går direkte fra skolen til fritidsordning. Planlægning er blevet vanskeligere. Pædagogernes overskud er blevet mindre gr. krav i undervisningen

Der er sket en reducere af den forberedelsestid pædagoger og medhjælperne har til rådighed, da de er meget mere med i skolen. Det er en følelse af at den enkelte medarbejder har mere travlt og flere mangesidede opgaver at skulle forholde sig til. Der er mindre tid til den egentlige opgave til de børn der har mest behov.

Eksempler på andre kommentarer:

Der er sket en meget mærkbar ændring i pædagogikken, da der ikke længere er tid til at arbejde mere målrettet omkring børnene. Ikke mindst de børn der i dagligdagen har brug for andre rammer end skolen i deres udvikling og sociale trivsel. Allerede nu kan vi se en forværring af disse børns trivsel og udvikling.

Det er svært at nå de samme aktiviteter som før. Når vi kigger på hvad børnene har brug for, har vi måttet sænke ambitionsniveauet og mindske skriftlighed omkring børnene. Det har frustreret pædagogerne, som jo ønsker at gøre det bedste sammen med børnene, men de har indset, at vi på den kortere åbningstid ikke bare kan levere den samme indsats som før. Noget har måtte skæres væk, og så må vi finde vort nye ståsted.

I SFO har vi altid prioriteret nærvær og gode relationer med børnene i hverdagen. Det gør vi fortsat! Fællesskab og relationer mellem børnene er i fokus, når vi planlægger ture og aktiviteter om eftermiddagen, ikke indhold eller oplevelse som det måske var tidligere. Vi/skolen vægter at børnene får tid til at lege og opbygge venskaber og relationer i løbet af HELE dagen i skole/SFO - det sørger pædagoger/medhjælpere bl.a. for igennem deres deltagelse i skoledagen og teammøder med lærere.

Vi sparrer mere med skolen omkring elevens udvikling, der er blevet større sammenhæng mellem skole og SFO.

Det er blevet sværere at gøre SFO spændende og attraktiv for børn og forældre. En SFOplads er blevet dyrere, mens tiden er skåret ned. Vi har 100% forældrebetaling nu.

Svarene er baseret på Hjørring kommunes løsning hvor tiden efter skole er (kl. 13.30 - 14) lektiecafe, der er frivillig - (kl. 14 - 15.30) et såkaldt frivilligt undervisningsmodul der er gratis, men som jeg besvare som sfo sammen med det næste modul (15.30 - 16.30) Fritidsordningstilbuddet som der skal betales for - der hænger sammen med ferietilbudet, og man kan kun benytte ferietilbudet hvis man er tilmeldt minimum tre måneder.

SFO og Fritidsklub vil opleve en flugt af medarbejdere, hvis ikke arbejdet ændres, da der ikke er nogen pædagogisk udfordring i "bare" at holde opsyn og derved ikke kvalitet i pædagog arbejdet. Personalet er presset, jeg har aldrig før haft pædagoger der brød grædende sammen, det har jeg nu. Der tales meget om at søge nyt job... problemet er, at ALLE er utrolig glad for at arbejde sammen, de er et

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

fantastisk godt sammenarbejdet personale. De ønsker at forblive som en samlet gruppe. Alle føler de løber urimeligt stærkt. Alle ville ønske de kunne skrue tiden tilbage og lave en kombination af nu og før. Det er spændende at være en del af undervisningen. Alle giver udtryk for de befinder sig godt i undervisningen, at det de laver i undervisningen er en succes. Vi ville ønske der er tid til at lave en kobling mellem det der arbejdes med i skolen og SFO. Det er der bare ikke. Desværre oplever alle som én, de har alt, alt for mange forskellige arenaer at navigere i. Og en generel usikkerhed i forhold til deres ansættelse. En frustration over at skulle levere et godt kvalitativt arbejde, og alligevel blive ildeset for indsatsen. Alle ønsker at bruge mere tid på det, de er dygtigst til, og som de er uddannet til. At være pædagog. Det er bekymrende at se sine kollegaer gå ned med stress, både på ledelses og medarbejdersiden. Vi føler at vi tvinges til at flyve en F16 med bind for øjnene.. og begge arme bundet på ryggen.

Pædagogerne har fået 2 funktioner - skole(undervisning)derefter SFO. Skal forberede sig mere og "toppe" 2 gange hver dag - større belastning

Store aktiviteter ud af huset er næsten umulige (kanoture, rapelling osv) efter at skoletiden er udvidet med en time om dagen. Det var ønskeligt, at skolen/lærerne kunne indarbejde ud af huset dage sammen med pædagogerne. Det kan være at det ligger lidt ude i fremtiden!!!!!!

Jeg hører aldrig børnene klage over den lange dag. Vi oplever mange børn, der ikke vil med forældrene hjem når de henter dem. De synes de har for lidt tid til at lege. Det er det de vælger frem for voksen arrangerede aktiviteter.

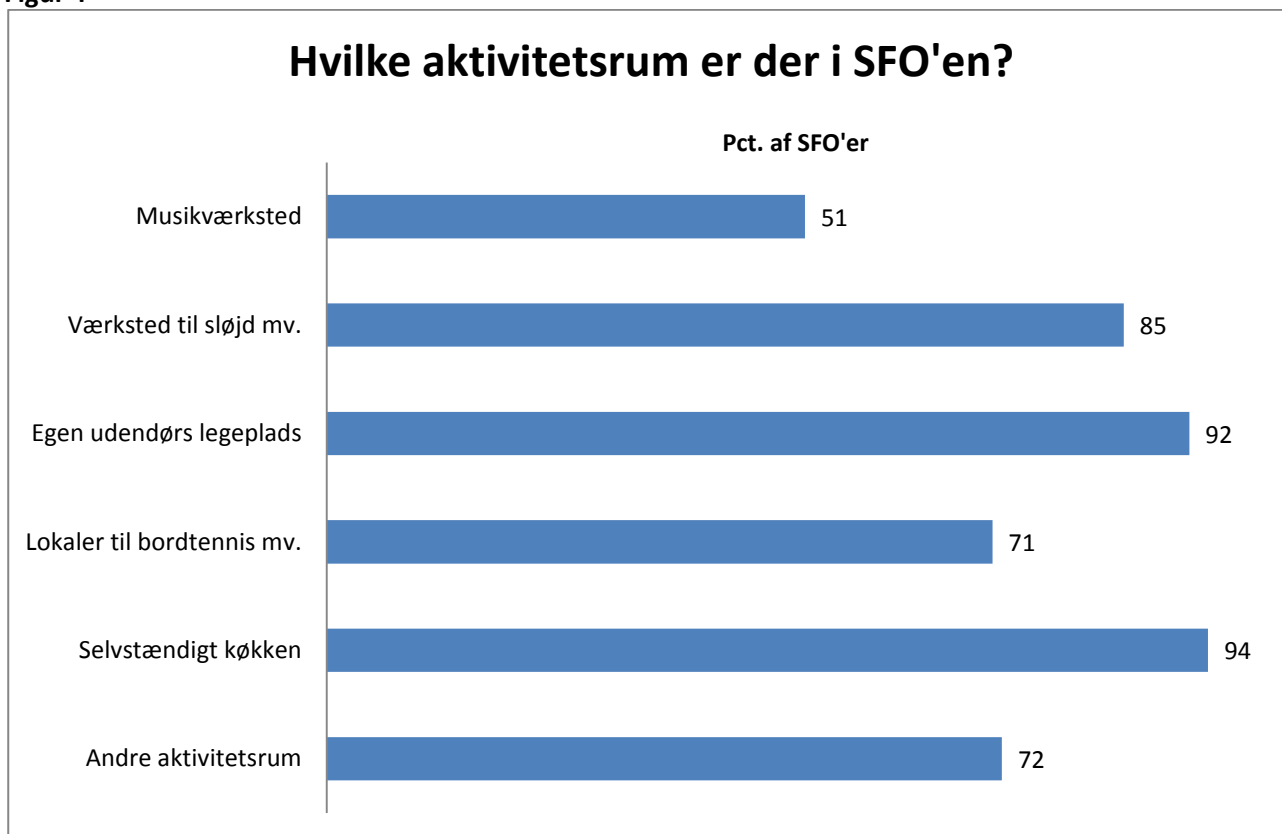
Fritidspædagogikken døde med skolereformen.

Jeg bliver så vred når jeg gentagne gange må lytte til, at SFO og klub nok lukker ned, fordi forældre vælger den fra. DET ER IKKE VIRKELIGHEDEN. Forældre fortæller, at de støtter op om SFO og klub. Men jeg er bange for, at med den italesættelse jeg hører om i pressen og blandt skoleforvaltninger, så skabes en anden virkelighed end den faktiske. Stop med tanken om, at der kan hentes midler fra SFO og klubber, det vil ødelægge for rigtig mange og er ikke en løsning. Der er brug for SFO- og klubtilbuddene, og der er brug for, at børn kan komme et sted og bare være et sted sammen med andre børn og med voksne, der ser dem og støtter op om lige netop det enkelt barns personlige udvikling.

3.5. Lokaler

SFO-lederne er blevet spurgt om, hvilke aktivitetsrum, SFO'en råder over. Svarene fremgår af Figur 4.

Figur 4

Det ses, at næsten alle har eget køkken og egen legeplads. Langt de fleste råder desuden over værksted til sløjd, som dog i nogle tilfælde er fælles med skolen.

71 pct. har mulighed for bordtennis mv., og lige omkring halvdelen har musikværksted.

72 pct. har andre aktivitetsrum, og 193 svarpersoner har nærmere beskrevet disse.

Af disse 193 angiver 20 pct., at man har særlige rum til computer, computerspil mv. 19 pct. har særlige værksteder til håndarbejde, syning, maling mv. 13 pct. har pude/tumlerum, 10 pct. har særlige LEGO-rum, mens 7 pct. nævner rum til drama mv. Disse tal er givetvis minimumstal, idet SFO-lederne ikke er blevet bedt om at opliste *alle* de aktivitetsrum, de råder over.

Men tallene afspejler, at man mange steder satser på rum til de stille sysler, hvor det enkelte barn kan sidde med computer, syning eller LEGO efter skoletid eller kan finde afslapning i et pudrum.

3.6. Personaleforhold

SFO-lederne er blevet spurgt om, hvilken bemanning, der er til selve SFO'en. Nogle gennemsnitstal fremgår af Tabel 3.3., hvor SFO/fritidshjem er opdelt i tre grupper:

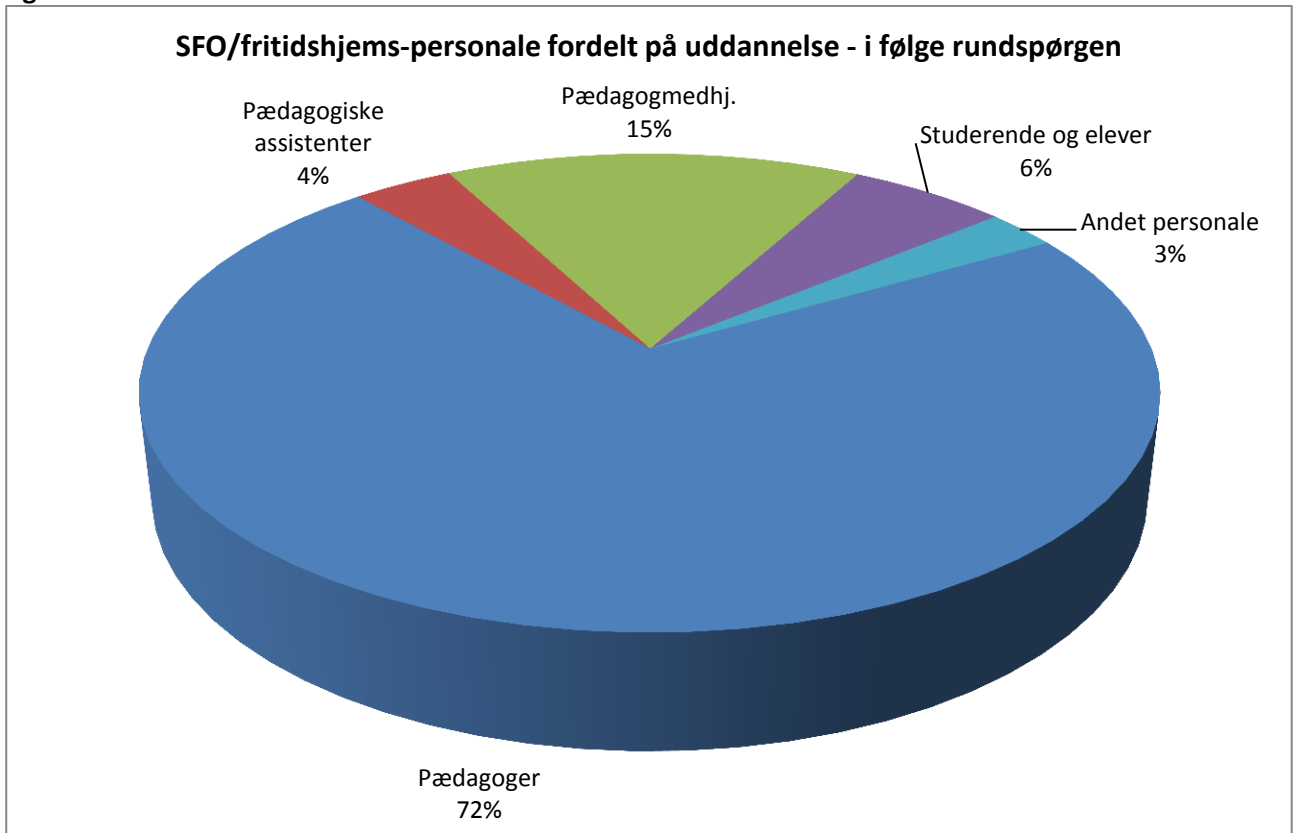
- 1) Institutioner, der kun har én aldersgruppe
- 2) Institutioner med tilbud til to aldersgrupper – typisk SFO-1 og SFO-2
- 3) Institutioner med tilbud til tre aldersgrupper, hvoraf den ene typisk har klubkarakter.

Tabel 3.3. Gennemsnitsbemanning i skolefirtidsordninger. Efterår 2014

Personalegruppe	Institutioner med én aldersgruppe	Institutioner med to aldersgrupper	Institutioner med tre aldersgrupper	Alle institutioner
	Gennemsnit pr. institution			
Pædagoger, inkl. leder	10,8	11	13,5	11,1
Pædagogiske assistenter	0,6	0,4	0,6	0,5
Pædagogmedhjælpere	2,2	2,1	2,2	2,2
Fast pædagogisk personale i alt	13,6	13,5	16,3	13,8
Studerende/elever	0,9	1,0	1,0	0,9
Andet personale	0,3	0,5	0,2	0,4
Samlet personale	14,7	15,1	17,6	15,1

Figur 5 viser, hvordan personalet fordeler sig på uddannelse.

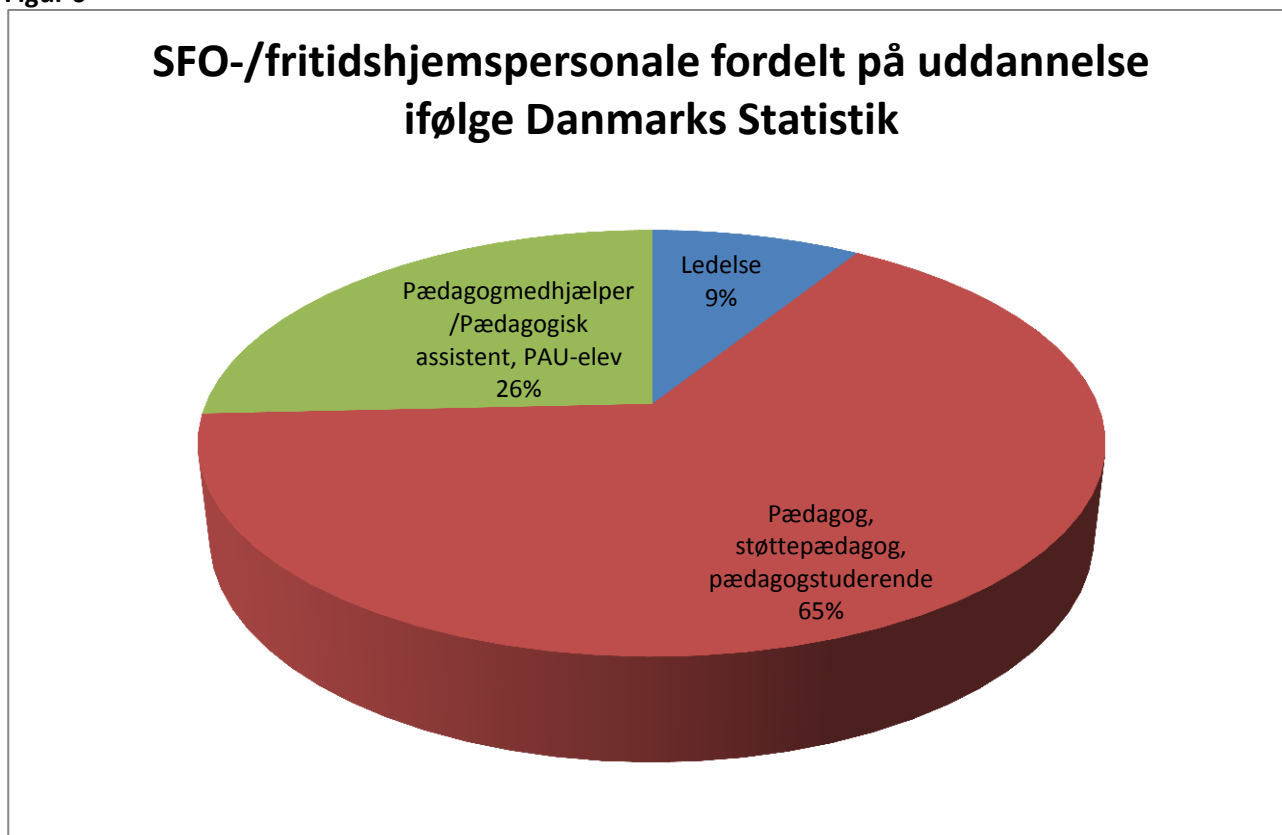
Figur 5

Det ses, at næsten $\frac{3}{4}$ af de ansatte er pædagoger. Gruppen "andet personale" er overvejende personer i aktivering og lignende.

Figur 6 viser, hvordan fordelingen på uddannelse ser ud, hvis man benytter Danmarks Statistiks opgørelse på medarbejdergrupper pr. oktober 2013.

Figur 6

De to opgørelser er forskellige på følgende punkter:

- Danmarks Statistik (DsT) indregner personer i ekstraordinær beskæftigelse mv. i de ordinære personaletal
- Bureau 2000's rundspørge omfatter alene kommunale SFO'er og fritidshjem. DsT's omfatter også SFO'er ved privatskoler
- DsT slår pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere sammen og henfører tillige elever under PAU-uddannelsen til denne gruppe
- DsT henfører pædagogstuderende til gruppen af pædagoger
- DsT medtager vikarer, mens Bureau 2000's opgørelse kun vedrører den faste bemanning.

De to opgørelser kan således ikke sammenlignes direkte, men der synes at være en rimelig overensstemmelse.

Det skal endelig bemærkes, at begge opgørelser kan være usikre, fordi en stor del af de ansatte har kombineret beskæftigelse i skole/SFO. Det kan give usikkerhed, når timerne skal henføres enten til SFO'en eller til skolen.

En vigtig parameter er selvsagt antallet af børn pr. voksen. Her må man alt andet lige regne med, at de større børn er mindre personalekrævende end de mindre børn. Det skyldes dels, at de – alt andet lige – har en kortere opholdstid. Dels på grund af en lidt længere skoledag, dels fordi de oftere har andre

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

fritidsaktiviteter – fx sport – og i øvrigt hyppigere end de yngste børn har lov til at gå hjem (eller hjem til en ven), når det passer dem.

Tabel 3.4. viser herefter det gennemsnitlige antal børn pr. fuldtidsansat pædagogisk medarbejder. I denne tabel regnes alene pædagoger, pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere med til det pædagogiske personale.

Tabel 3.4. Antal børn pr. fuldtidsansat pædagogisk medarbejder i SFO/fritidshjem med forskelligt antal trin.

Antal trin	Børn pr. voksen
Kun et trin	17,8
SFO-1 og SFO-2	20,2
Tre trin	23,9
Alle institutioner	19

Det skal bemærkes, at personalet er beregnet efter en 37 timers arbejdsuge, dvs. 7,4 timer pr. dag i gennemsnit. Børnenes opholdstid vil ofte være omkring det halve (inkl. morgen).

Der er store variationer i antallet af børn pr. fuldtidsansatte, som det fremgår af Tabel 5.

Tabel 3.5. Børn fordelt på hvor mange børn, der er pr. fuldtidsansat pædagogisk medarbejder i institutionen

Antal trin	Under 10	10-12	12-14	14-16	16-18	18-20	20-22	22-24	24-26	Over 26	I alt
	Pct. af børn										
Kun 1 trin	1,8	6,4	12,5	19,4	25,3	8,6	7,2	8,4	4,3	6	100
SFO-1 og SFO-2	1,8	6,8	5,7	15,5	5,9	10,7	16,1	19,6	2,5	15,4	100
Tre trin	0	0	0	2,2	7,7	13,4	14	0,5	9,7	52,6	100
Alle institutioner	1,6	5,7	9,1	15,6	17,4	9,8	10,7	10,5	4,5	15,1	100

Note: Resultaterne er vægtet med antal børn i institutionen for at give indtryk af, hvilken bemanning børnene oplever.

Det ses, at antallet af børn pr. voksen typisk er 14-18 i institutioner med ét trin. Er der to trin, er der ofte 20-24 børn pr. voksen. Er der fx et klubafsnit, går halvdelen af børnene i institutioner med mere end 26 børn pr. voksen.⁹

Institutionerne oplyser, at de i gennemsnit har mistet 0,83 fuldtidsmedarbejder for selve SFO'en i forhold til den bemanning, de havde før skolereformen. Dette tal må dog tages med forbehold, fordi afgrænsningen af timetal til skolen kan gøre besvarelsenerne usikker. Desuden må man være opmærksom på, at de kommuner, der fastsætter bemanningen, formentlig ikke alle steder har været forberedt på den lavere

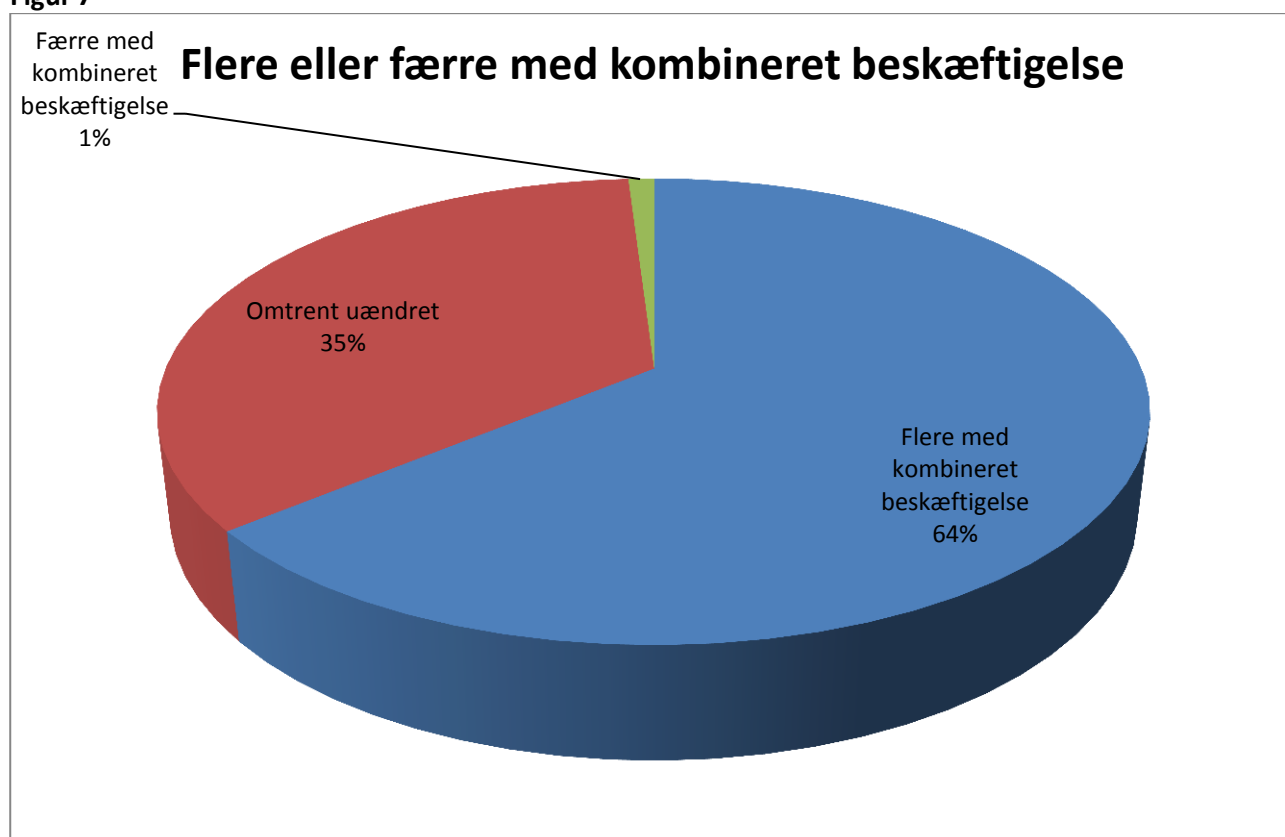
⁹ Det bemærkes, at der kan være meget forskellig aldersfordeling i institutionerne.

benyttelse af SFO'erne, som kan ses. Det betyder, at man formentlig vil se personalereduktioner en del steder, når det lavere antal indskrevne slår klarere igennem.

Når SFO'erne typisk er åbne fra 7-8 om morgenen og senere 14-17 om eftermiddagen, er det vanskeligt at sikre de ansatte fuldtidsbeskæftigelse. Det kan skønnes, at godt 4/5 af de SFO-ansatte derfor også har timer i den egentlige skole.

På spørgsmålet, om der er kommet flere SFO-ansatte med timer i skolen, fordeler svarene sig som vist i Figur 7.

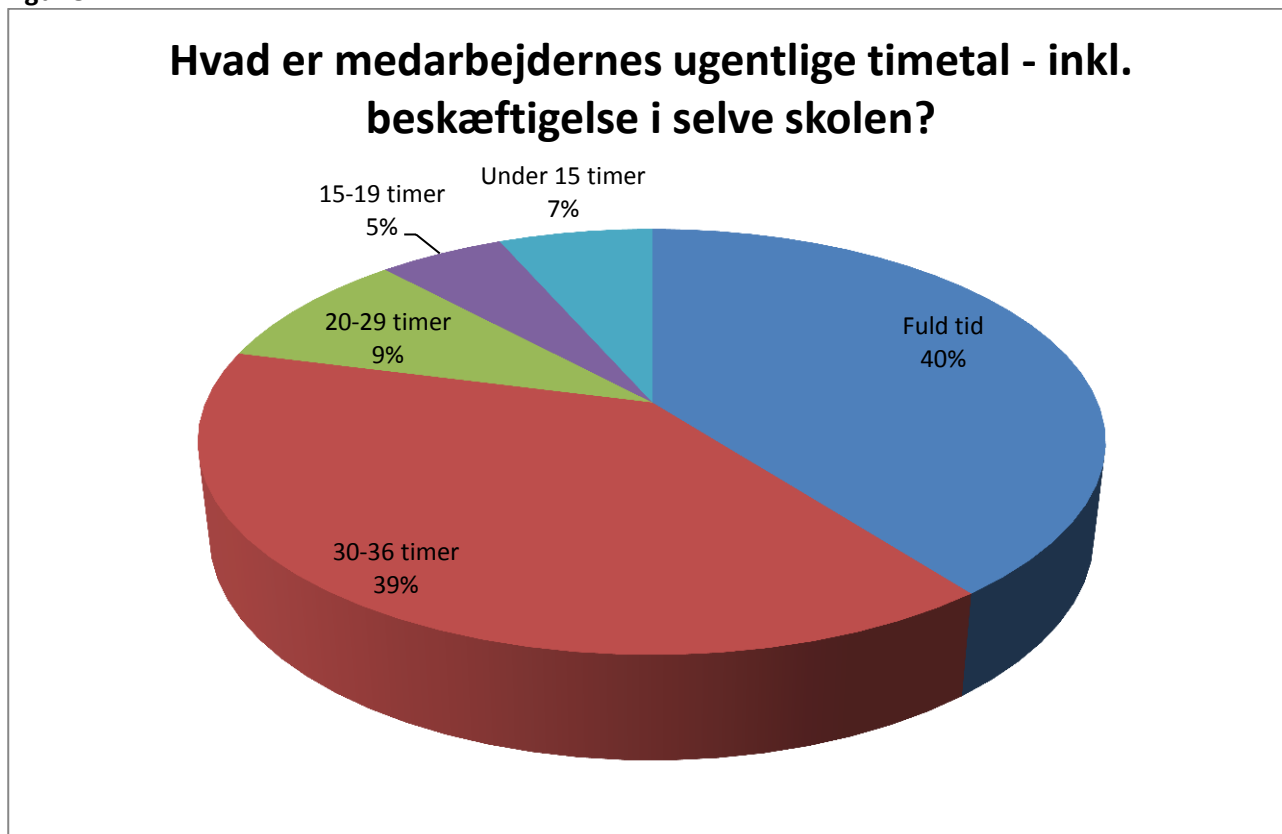
Figur 7

I personer kan det skønnes, at antallet af medarbejdere med kombineret beskæftigelse er steget med godt en tredjedel.

Alligevel er det vanskeligt at sikre fuldtidsstillinger. I Figur 8 er medarbejderne fordelt efter ugentligt timetal – inkl. deres timetal i selve skolen.

Figur 8

Selvom der er mange ansatte med et timetal lidt under fuld tid, kan man frygte konsekvenserne af, at antallet af egentlige fuldtidsstillinger er begrænset. Man må formode, at det især er de fuldtidsansatte, der er ryggraden i den særlige tradition for fritidspædagogik og er med til at udvikle denne. Hvis det er svært at få fuldtidsjob – og hvis en del af arbejdet samtidig skal have fokus på nye opgaver i skolen – kan fritidspædagogikken miste en del af det værdifulde engagement, som har kendetegnet området.

3.6. Hjørringordningen

En enkelt kommune, Hjørring, har hverken SFO eller fritidshjem. SFO'erne er fra 1. august blevet erstattet af en særlig ordning, der er opbygget således:

Børnene får tilbudt to moduler. Det ene er gratis, mens det andet kræver forældrebetaling.

I forlængelse af den normale skoledag (normalt fra 14-15:30) kan børnene blive tilmeldt et gratis fritidstilbud. Disse tilbud varetages af pædagogisk personale og er underlagt skolens ledelse. 90 pct. af børnene er tilmeldt dette gratis tilbud.

Fra 15:30-16:30 er der et særligt tilbud, som er underlagt de lokale dagtilbud (områdeinstitutioner). Dette

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

tilbud omfatter også morgenpasning og pasning i ferier mv. Det koster 617 kr. mdl. (i 11 mdr.) og benyttes af ca. 50 pct. af børnene. Selv om tilbuddene er underlagt dagtilbuddene, foregår de på skolen. Dagtilbuddene "køber" personaletid (inkl. ledelsestid) fra skolen. En del af det personale, som forestår det gratis fritidstilbud, vil derfor i praksis fortsætte med at passe børn efter 15:30. Men eftersom det kun er ca. halvdelen af børnene, der fortsætter den sidste time, er det vanskeligt at arrangere gennemgående aktiviteter, der varer hele eftermiddagen.

Ordningen har fået kritik fra mange forældre og pædagogisk personale. I den spørgeskemaundersøgelse, som er gennemført, skriver en leder bl.a.:

"Reformen har naturligvis vanskeliggjort opgaven i SFO, men konstruktionen i Hjørring gør det særdeles vanskeligt at få en sammenhæng til de trætte børn - Men ligeledes et utilfredsstillende tilbud for pædagogerne, hvis faglighed i fritiden bliver ikke udnyttet, som de, forældrene og børnene ønsker . øv øv øv....."

3.7. Efterspørgslen efter fritidsinstitutioner

47 pct. af skolefritidsordningerne oplyser, at de har færre børn end sidste år. 42 pct. har omtrent uændret børnetal, mens 11 pct. har fået flere børn.

Nedgangen i børnetal svarer i gennemsnit til 6-7 pct. af de indskrevne børn.

Det skal bemærkes, at der bag tallene kan gemme sig strukturelle ændringer, fx sådan, at flere SFO'er/skoler er slået sammen. Tallene er således lidt usikre.

Yderligere oplyser 44 pct. af SFO-lederne på undersøgelsestidspunktet (oktober-november), at der var forældre, der havde tilkendegivet, at de ville melde deres børn ud inden for den nærmeste tid. Typisk drejer det sig om ca. 10 børn pr. SFO de steder, hvor man venter udmeldelser.

På den baggrund anslår Bureau 2000 en nedgang i antallet af SFO-børn på omkring 10 pct.

Bureau 2000 har søgt at indhente et mere præcis skøn ved at kontakte et antal kommuner. Det viser sig imidlertid, at de færreste kommuner har aktuel information om udviklingen, men det er tydeligt de fleste steder, at antallet af SFO-børn daler støt. Men meldingerne er også meget forskellige fra kommune til kommune. Nogle har haft et fald på op til 25 pct. Andre har kun haft enkelte udmeldelser.

Udviklingen kan ikke forklares med udviklingen i børnetal, idet børnetallet har været svagt stigende for de aldersgrupper, der typisk anvender SFO. Dette fremgår af Tabel 3.6.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Tabel 3.6. Antal 6 til 9-årige i hele landet pr. 1. oktober 2012-14

	1. oktober 2012	1. oktober 2013	1. oktober 2014
	Antal børn		
6 år	66.413	65.420	67.221
7 år	65.855	66.513	65.734
8 år	65.688	65.987	66.756
9 år	65.435	65.775	66.295
6 til 9-årige	263.391	263.695	266.006

Ved uændret efterspørgsel skulle den demografiske udvikling have givet en stigning i antallet af SFO-børn på ca. 1 pct.

Man må derfor antage, at det lavere børnetal i SFO'erne skyldes, at tilbuddet er blevet væsentligt indskrænket, samtidig med, at prisen kun er faldet ca. 13 pct. Hvis børnene yderligere mest synes at trænge til afslapning oven på en lang skoledag, kan det være nærliggende at spare pengene til fritidsordningen.

Det er oplagt, at det især vil være et problem, hvis det betyder, at børn fra de familier, der har dårligt råd, ikke får samme muligheder som deres jævnaldrende for at få oplevelser og knytte venskaber i SFO'en, når skoledagen er slut.

4. Udviklingstendenser på dagtilbudsområdet

Dagtilbudsområdet undergår hele tiden forandringer, som typisk er præget af økonomiske og styringsmæssige hensyn. I det følgende beskrives nogle af disse tendenser, nemlig:

- udviklingen i aldersgrænser
- udviklingen i ledelsesstrukturen

4.1. Udviklingen i aldersgrænser

De senere år er aldersgrænserne for pasning blevet sænket i stadig flere kommuner. Baggrunden er først og fremmest, at det kan reducere omkostningerne.

De fleste steder bestræber man sig dog fortsat på, at overgangen fra dagpleje/vuggestue til børnehave sker ved 3-årsalderen (eller ved starten af den måned, hvor børnene fylder 3 år), men stadig flere kommuner vælger en lavere alder som den normale overgangsalder. Udviklingen er forløbet således:

- I 2008 var der 12 kommuner, hvor overgangen fandt sted tidligere end det 3. år
- I 2009 var det 14 kommuner
- I 2010 var det 19 kommuner
- I 2011 var det 26 kommuner
- I 2012 var det 31 kommuner
- I 2013 var der 37 kommuner.
- 2014 var det 40 kommuner
- i 2015 vil tallet være 39 kommuner

De 39 kommuner omfatter 38 pct. af de indskrevne førskolebørn.

De 39 kommuner fremgår af Tabel 4.1.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Tabel 4.1. Kommuner, hvor overgang fra vuggestue/dagpleje til børnehave normalt finder sted før 3-årsalderen. 2015

Kommune	Typisk alder for overgang fra dagpleje/vuggestue til børnehave
Brøndby	2 år 8 mdr.
Dragør	2 år 11 mdr.
Gentofte	2 år 9 mdr. – 3 år
Glostrup	2.10 år
Albertslund	2 år 10 mdr
Lyngby-Taarbæk	2 år 9 mdr.-3 år
Fredensborg	2 år 10 mdr.
Hørsholm	2 år 10 mdr.
Egedal	2 år 11 mdr.
Holbæk	2 år 9 mdr.
Ringsted	2 år 10 mdr.
Stevns	2 år 10 mdr.
Lolland	2 år 10 mdr.
Guldborgsund	2 år 10 mdr.
Middelfart	2 år 10 mdr.
Faaborg-Midtfyn	2 år 11 mdr.
Kerteminde	2 år, 10 mdr.
Odense	2 år og 10 måneder
Svendborg	2 år og 11 måneder
Nordfyn	2 år 10 mdr.
Haderslev	2 år 11 mdr.
Sønderborg	2 år 9 mdr.
Vejen	2 år 9 mdr.
Herning	2 år 9 mdr.
Lemvig	2 år 10 mdr.
Struer	2 år og 11 mdr.
Syddjurs	2 år 9 mdr.
Randers	2 år 8 mdr.
Skanderborg	2 år 9 mdr
Aarhus	2 år 11 mdr.
Ikast-Brande	2 år 9 mdr.
Ringkøbing-Skjern	2 år 10 mdr.
Hedensted	2 år 11 mdr.
Morsø	2 år 9 mdr.
Skive	2 år 11 mdr.
Frederikshavn	2 år 11 mdr.
Rebild	2 år 11 mdr
Jammerbugt	2 år 11 mdr.
Hjørring	2 år 10 mdr.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Det bemærkes, at aldersgrænserne ikke altid administreres stramt. I Københavns Kommune har forældrene fx mulighed for at bede om børnehaveplads, fra barnet er 2 år og 10 mdr., selv om den normale aldersgrænse er 3 år.

Virkningen af en nedsættelse af aldersgrænsen er lidt forskellig på dagplejeområdet og institutionsområdet. På institutionsområdet omfattede de egentlige vuggestuer i 2011 kun ca. 15 pct. af de 0 til 2-årige børn. Langt de fleste gik i aldersintegrerede institutioner, og disse har formentlig en endnu større andel i 2013.

Hvis aldersgrænsen for vuggestuebørn rykkes i en aldersintegreret institution, betyder det først og fremmest en ændring i bemanningen. Dette kan illustreres således:

En institution modtager 60 børn i alderen 1-5 år. Der er en jævn aldersfordeling, svarende til 24 børn i alderen 1-2 år og 36 børn i alderen 3-5 år. Ved tildeling af økonomi/bemanning tæller de 1 til 2-årige dobbelt – efter den praksis, som gælder i næsten alle kommuner. Institutionen får med andre ord bemanning til $(24 \times 2) + 36$ børneenheder – eller 84 børneenheder.

Nu sænkes aldersgrænsen til 2 år 10 mdr. Det betyder, hvis vi stadig har en jævn aldersfordeling, at der er 2 børn, der ikke længere tæller dobbelt. De er jo blevet børnehavebørn. Institutionen får derfor kun bemanning/økonomi til 82 børneenheder.

Det svarer til en reduktion på 2,4 pct., som kan gennemføres uden at man *formelt* har ændret ved reglerne for økonomi/personale pr. barn. Derfor tager det sig i den offentlige debat ikke ud som en nedskæring på samme måde som en direkte personalereduktion.

Internt i den integrerede institution kan man evt. lade børnene rykke op i børnehavegruppen, efterhånden som de er modne til det, men den samlede bemanning udtyndes.

Hvis der er tale om oprykning fra dagplejen (eller fra vuggestuen til en børnehave), vil børnene opleve, at de faktisk kommer i børnehave/børnehavegruppe tidligere end før. Det betyder øget risiko for, at børnene endnu bruger ble, og i det hele taget vil det kunne påvirke børnehaven/institutionen, at de mindste børn kræver ekstra opmærksomhed og omsorg, hvis der ikke følger timer med.

Ser vi på overgangen fra børnehave til SFO/fritidshjem, er der tilsvarende en tendens til, at børnene rykker tidligere op. Dette fremgår af Tabel 4.2.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

Tabel 4.2. Kommunerne fordelt efter, hvornår børnene rykker op fra børnehave til SFO/fritidshjem

Oprykning fra børnehave til SFO/fritidshjem	Antal kommuner 2011	Antal kommuner 2012	Antal kommuner 2013	Antal kommuner 2014	Antal kommuner 2015	Pct. af skolebørn i pasning 2015
Om foråret	45	47	51	56	53	47
Nogle børn forår, nogle børn 1. august	21	21	22	14	16	26
1. august	32	30	25	28	29	27
I alt	98	98	98	98	98	100

Det ses, at det kun ca. ¼ af børnene, der bor i kommuner, hvor alle børn begynder i SFO samtidig med, at de starter i skolen. Muligvis er denne tendens ved at vende, fordi udviklingen i børnetal betyder dalende efterspørgsel efter pladser til børn under skolealderen.

4.2. Udviklingen i ledelsesstrukturen

De senere år har stadig flere kommuner valgt at centralisere dagtilbuddenes ledelse til område-, klynge- eller tilsvarende tilbud med flere "børnehuse" samlet under én leder.

Den fælles leder har ansvaret for den daglige drift af institutionen, den pædagogiske ledelse, arbejdsplanlægning, økonomi mv. Der er dog sædvanligvis ansat lokale afdelingsledere, daglige ledere eller pædagogiske ledere i de enkelte børnehuse. Det hører også med til denne struktur, at de børnehuse, som indgår i "klyngen"/"dagtilbuddet" har fælles forældrebestyrelse.

Den nye struktur er vanskelig at forene med en ejerform, hvor institutionerne er selvejende. Her har lovgivningen i en årrække krævet, at det skal være den enkelte institution, der er selvejende. De selvejende institutioner kan derfor samarbejde, men de kan vanskeligt være underlagt en fælles ledelse.

Tabel 4.3. viser, hvordan kommunerne fordeler sig i 2015, hvis man spørger om ledelsesform.

Tabel 4.3. Kommuner fordelt efter om de har områdeledelse/klyngeledelse eller lignende

Har kommunen områdeledelse/klyngeledelse?	Antal kommuner 2013	Antal kommuner 2015	Pct. af børnehavebørn
Ja, som hovedregel	35	47	55,5
Ja, de fleste steder	11	8	7,8
Enkelte steder	9	10	7,4
Nej	40	30	25,5
På vej	3	3	3,8
I alt	98	98	100

Det ses, at over halvdelen af børnene i dag er i kommuner, hvor man har områdeledelse/klyngeledelse i alle institutioner eller som hovedregel.

Bilag 1.

Familieberegningerne med Odense kommune som eksempel

Et forældrepar med to børn i Odense kommune skal tjene 7.824 kr. ekstra hver måned for at få passet to børn.

Taksterne i Odense kommune

Forældrebetalingen gør et mærkbart indhug i indkomsten for en typisk børnefamilie.

Forældrebetalingen i 2015 i Odense kommune fremgår af Tabel 1.

Tabel 1. Forældrebetaling 2015 i Odense kommune.

Fuldtidstakster	Fuldtidstakst 2015	Antal betalings-måneder i 2015	Forældre-betaling omregnet til 12 mdr. 2015
Dagpleje 0-2 år, fuld tid	2.435	11	2.232
Vuggestue med mad	3.362	11	3.082
Vuggestue uden mad	2.817		2.582
Børnehave med mad	2.240	11	2.000
Børnehave uden mad	1.665		1.526

Definition: Heldagsplads i institutioner=Mindst 40 timer om ugen. I dagpleje regnes med taksten for 45-48 timer om ugen eller fuld tid. Hvis der ikke er vuggestuer, men pladser for 0-2 årige i aldersintegrerede institutioner, regnes taksten her som vuggestuetakst. Hvis der ikke er børnehaver, men pladser for børn i "børnehavealderen" i aldersintegrerede institutioner, regnes taksten her som børnehavetakst.

Forældrebetaling i institutioner for skolebørn:

SFO: Morgenmodul fra kl. 7:00: 364 kr. mdl. i 11 mdr. Eftermiddag: 1.680 kr. Fuld tid: 2.044 kr. mdl. Ekstra morgenåbning 1/2 time: 182 kr. ekstra. 1 time: 365 kr. ekstra.

Beregning af, hvad man skal tjene for at få passet børn.

Bureau 2000 har for hver enkelt kommune beregnet, hvor mange penge ekstra en "almindelig børnefamilie" skal tjene, hvis den har to småbørn - ét i dagpleje/vuggestue og ét i børnehave.

I kommuner hvor der både er en vuggestuetakst med mad og en vuggestuetakst uden mad, anvendes taksten med mad.

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

I kommuner hvor der både er en børnehavetakst med mad og en børnehavetakst uden mad, anvendes taksten uden mad.

Der tages udgangspunkt i en familie, hvis *samlede* bruttoindkomst (dvs. *før* træk af arbejdsmarkedsbidrag) er over 550.761 kr., men hvor ingen af forældrene tjener over 499.130 kr., dvs. familien ligger over fripladsgrænsen, men betaler ikke topskat.

I Odense kommune kan skatten af den sidst tjente krone beregnes således:

Først trækkes et arbejdsmarkedsbidrag på 8 pct. af indkomsten.

Af det beløb, der er tilbage trækkes:

Bundskat: 8,08 pct.

Kommuneskat: 24,5 pct.

Sundhedsbidrag: 4 pct.

Kirkeskat: 0,68 pct.

I alt skat: 37,26 pct.

Samlet er der herefter 577 kr. tilbage, hvis indkomsten øges med 1000 kr.

Prisen for pasning af 0-2 årige er 2.672 kr. mdl., mens det koster 1.526 kr. at få passet et barn i alderen 3-5 år.

For de 0-2 årige er taksten et gennemsnit af taksten for dagpleje og taksten for vuggestuepladser – vægtet med antallet af indskrevne børn i de to pasningsformer i Odense kommune i Danmarks Statistiks seneste opgørelse. Der er desuden omregnet til 12 mdr. betaling.

Når der skal passes to børn, gives der søskenderabat på 50 pct. for den billigste plads.

Prisen for at få passet to børn er derfor (incl. søskenderabat): 2.672 kr.+ 1.526 kr. fratrukket en rabat på 50 pct. af den billigste plads. Det giver 3.435 kr. mdl. eller 41.220 kr. pr. år.

For at kunne betale dette beløb skal familien pr. måned tjene $3.435 \text{ kr.} / 0.577 = 5.953 \text{ kr. mdl.}$, svarende til 71.436 kr. pr. år.

Hvis forældrene tjener mindre end 328.276 kr., er regnestykket lidt mere indviklet, idet det såkaldte beskæftigelsesfradrag for en lønmodtager (på 7,25 pct. af indkomsten før arbejdsmarkedsbidrag) øges, indtil indkomsten når de 328.276 kr. Beregningsteknisk svarer dette til, at satserne for sundhedsbidrag, kommuneskat og kirkeskat reduceres med 7,88 pct. Det betyder igen, at en familie med to børn, hvor forældrene ligger under 328.276 kr. pr. måned skal tjene 6.101 kr. ekstra for at betale for pasning af to

SFO OG DAGTILBUD: PRIS OG KVALITET 2015

børn.¹⁰

Hvis forældrene tjener mere end 499.130 kr. *hver*, kommer tallene også til at se anderledes ud, idet der så også skal betales topskat på 15 pct. Der bliver derfor også mindre tilbage efter skat. Beregningen bliver da således:

Først trækkes et arbejdsmarkedsbidrag på 8 pct. I det beløb, der er tilbage trækkes:

Bundskat: 8,08 pct.

Topskat: 15 pct.

Kommuneskat: 24,5 pct.

Sundhedsbidrag: 4 pct.

I alt stats- og kommuneskat og sundhedsbidrag: 51,58 pct. I kommuner, hvor stats- og kommuneskatten er over det såkaldte skatteloft, nedsættes skatten til staten, så summen i stedet bliver 51,95 pct. I Odense kommune skal der i alt betales 51,55 pct. i indkomstskat.

Hertil kommer kirkeskat, som ikke er omfattet af skatteløftet, og som i Odense kommune er på 0,68 pct.

Den samlede skat bliver derfor 52,26 pct., når arbejdsmarkedsbidraget er betalt. Der er 439 kr. tilbage, hvis indkomsten øges med 1000 kr.

For at kunne betale for to børn i pasning skal familien pr. måned tjene $3.435 \text{ kr.} / 0.439 = 7.824 \text{ kr. mdl.}$, svarende til 93.888 kr. pr. år.

Er der i stedet tale om et børnehavebarn og et barn, der skal passes i fritidshjem eller skolefritidsordning, bliver den månedlige udgift 2.636 kr. For at have penge til denne udgift skal en familie med en indkomst *under* grænsen for topskat tjene 4.568 kr. mdl. ekstra for at have penge til pasningen. Ligger familien *over* grænsen for topskat i indkomst, skal den tjene 6.004 kr. mdl. ekstra for at have penge til pasningen.

¹⁰ Hvis lønindkomsten stiger med 100 kr., stiger den skattepligtige indkomst med 84,75 kr. (fradrag for arbejdsmarkedsbidrag + øget beskæftigelsesfradrag) og ikke med 92 kr. 84,75 svarer til 92 fratrukket 7,88 pct.